

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ ve EDEBİYATLARI (İSPANYOL DİLİ ve EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI**

**ZOÉ VALDÉS VE ESERLERİNDE KADIN ERKEK
İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Burcu TEKİN

Ankara-2009

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ ve EDEBİYATLARI (İSPANYOL DİLİ ve EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI**

**ZOÉ VALDÉS VE ESERLERİNDE KADIN ERKEK
İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Burcu TEKİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet Necati KUTLU

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ ve EDEBİYATLARI (İSPANYOL DİLİ ve EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

ZOÉ VALDÉS VE ESERLERİNDE KADIN ERKEK
İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet Necati KUTLU

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Ertuğrul ÖNALP

.....

Doç. Dr. M. Ertan GÖKMEN

.....

Doç. Dr. Mehmet Necati KUTLU

.....

Tez Sınavı Tarihi 25 / 06 / 2009

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (25/06/2009)

Burcu TEKİN

İÇİNDEKİLER	i
ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	2
I. BÖLÜM: TEMEL KAVRAM ve KURAMLAR	3
1. 1 Kuramlar: Feminizm	3
1. 1. 1 Marksist Feminizm	8
1. 1. 2 Radikal Feminizm	9
1. 1. 3 Kültürel Feminizm	11
1. 1. 4 Varoluşçuluk ve Feminizm	13
1. 2 Kadına İlişkin Temel Kavramlar	14
1. 2. 1 Kadın ve Dil	19
1. 2. 2 Kadın ve Edebiyat	21
1. 2. 3 Kadın ve Evlilik	23
1. 2. 4 Latin Amerika'da Kadın Erkek İlişkisi	26
II. BÖLÜM: ZOÉ VALDÉS'İN HAYATI ve ESERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
2. 1 Küba Devrimi ve Sonrası	29
2. 2 Devrim Sonrası Küba Edebiyatı	31
2. 3 Zoé Valdés'in Hayatı ve Eserleri	35
2. 3. 1 La Nada Cotidiana (Gündelik Hiçlik)	42
2. 3. 2 La Hija del Embajador (Elçi'nin Kızı)	51
2. 3. 3 Bailar con la Vida (Hayatla Dans)	56
2. 4. Zoé Valdés'in Eserlerinde Şehirlerin Önemi	58
2. 4. 1 Eserlerinde Havana'nın Önemi	58
2. 4. 2 Eserlerinde Paris'in Önemi	63
2. 4. 3 Eserlerinde Madrid'in Önemi	67
2. 5 Eserlerinde Evlilik ve Feminizm	69
2. 6 Eserlerinde Kadın Erkek İlişkisi ve Aşk	70
SONUÇ	77
ÖZET	79
SUMMARY	81
KAYNAKÇA	83

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, günümüz Latin Amerika kadın yazarlarından Zoé Valdés hakkında bilgi vermeye ve üç eserinde yer alan kahramanların arasında kadın erkek ilişkilerine, bunun eserlerine nasıl yansıdığı anlatılmaya çalışılmıştır.

Zoé Valdés gibi çağdaş ve muhalif bir yazar hakkında bir tez hazırlamaya karar verdiğimde bunun kolay olmayacağını biliyordum. Tez hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet Necati Kutlu'nun da yardımlarıyla, bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğimi saptayabildim.

Bu tezi hazırlamadaki amacım, ülkemize yeni bir Latin Amerikalı yazarı tanıtabilmek, hakkında bilgi vermek, hem bir kadın hem de bir yazarın gözünden kadın-erkek ilişkilerine eserlerindeki kahramanlar aracılığıyla getirdiği yorumları inceleyebilmektir. Nispeten genç bir yazar olduğu için Valdés hakkında pek fazla yorum ve yazılı kaynak bulunmamaktadır. Bu da tezin geniş ölçüde kendi değerlendirmelerimize dayanmasına neden olmuştur.

Son olarak, araştırmalarım sırasında bana her türlü desteği veren tez hocam Doç. Dr. Mehmet Necati Kutlu'ya ve benim her zaman yanımda olan değerli arkadaşım Arş.Gör.Elif Tuğba Doğan'a teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Günümüz Küba edebiyatının çağdaş ve alışılmışın dışında yazarlarından biri olan Zoé Valdés (1959-) eserleri ve siyasi görüşüyle Latin Amerika edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Fidel Castro'yu (1926-) eleştiren görüşleriyle ve bu görüşlerini harmanlayarak yazdığı eserleriyle özellikle Castro karşıtı çevrelerde dikkat çekmeyi başarmıştır. Eserlerinde önem verdiği konuların başında, ülkesi Küba'nın şu anda içinde bulunduğu durum, Fidel Castro, kadın erkek ilişkileri, cinsellik, feminizm ve evlilik gelmektedir. Şu an Paris'te yaşamını sürdüren yazarın, Fidel karşıtı fikirleri nedeniyle ülkesi Küba'ya girmesi yasaklanmıştır. Bu yüzden ülkesine duyduğu özlemi tüm eserlerinde açık yüreklilikle dile getirmektedir.

Tezimizin ilk bölümünde kuramsal çerçeve bağlamında, feminizme, bu kuramın uzantıları olan, marksist, radikal ve kültürel feminizme kısaca değinmeye çalışılmıştır. Yazarın eserlerindeki en önemli karakterlerin kadın olması ve eserlerini kadın odaklı yazması nedeniyle, kadın ve dil, kadın ve edebiyat, kadın ve evlilik, Latin Amerika'da kadın erkek ilişkisinden de kısaca bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, Küba Devrimi ve sonrası, devrim sonrası Küba edebiyatı, Zoé Valdés'in hayatı ve sırasıyla *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik), *La Hija de Embajador* (Büyükelçi'nin Kızı), *Bailar Con La Vida* (Hayatla Dans) adlı eserleri incelenmiştir. İlerleyen sayfalarda Valdés'in eserlerinin geçtiği Havana, Paris ve Madrid'in yazar için neden bu kadar önemli olduğu anlatılmıştır. Son olarak ise, eserlerinde yer verdiği aşk, kadın erkek arasındaki inişli çıkışlı ilişkiler ve bolca kullandığı cinsellik incelenmiştir.

I. BÖLÜM: TEMEL KAVRAM ve KURAMLAR

1. 1 Kuramlar: Feminizm

Kuram, toplum kuramı, ampirik dünyayla ilgili kavramlarımızı, anlayışımızı sistematik bir şekilde düzenleyen bir dizi birbiriyle ilintili tanımları ve ilişkileri kapsamaktadır. Genel bir ifadeyle sosyolojide üç farklı kuram anlayışı bulunmaktadır. Bazılarına göre kuram; toplumsal dünya ile ilgili genellemeler ve sınıflandırmalardan oluşur. Bazıları da, kuramsal açıklamaların ampirik, ölçülebilir ya da gözlemlenebilir önermelere aktarılması, sistematik bir şekilde test edilmesi gerektiğine inanırlar. Son olarak bazıları da kuramın, etkileri neticesinde görülebilen ama doğrudan gözlenemeyen, nedensel mekanizmaları ve süreçleri saptayarak fenomenleri açıklaması gerektiğini ileri sürmektedir.¹

Zoé Valdés'in eserlerinin içeriği itibariyle çalışmamızla en ilgili kuram feminizmdir. Feminizm XVIII. yüzyılda İngiltere'de doğan, cinsler arasındaki eşitliği, kadın haklarının genişletilmesiyle sağlamaya çalışan toplumsal hareket ve bir çeşit düşünce sistemidir. Feminizm terimi 1890'larda, özellikle kadına oy hakkı verilmesi ve kadınların eğitim ve çalışma olanağına sahip olmaları için kampanya yürüten kadınlar ve erkekler için kullanılmıştır. Oy hakkının (ABD'de 1920'de, Britanya'da 1928'de) kazanılmasından sonra, feminizm içindeki, kamusal alanda erkeklere eşit hakka sahip olma hedefi ile ailenin özel alandaki konumunu iyileştirmeyi amaçlayan kadınların erkeklerden farklılıklarının tanınması istemleri arasında görülen kalıcı gerilim iyice su yüzüne çıkmıştır.²

¹ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s. 436-437.

² a.e., s. 240-241.

XVIII. yüzyıl feministleri o dönemde batı dünyasını silip süpüren devrim dalgasının coşkusuna uymuşlardır. Feministler erkeklerin sahip olduğu doğal hakların aynısına sahip olabilecekleri konusunda umut beslemiş ama Doğal Haklar Doktrini'ni geliştiren ve icra eden erkek teorisyenler, ne yazık ki feministlerin bu umudunu göz ardı etmişlerdir. XVII. ve XVIII. yüzyıllar boyunca kadının eş ve anne olarak evine ait olduğu varsayımı neredeyse evrenselleşmiştir. XVIII. yüzyılın ortasından itibaren ve özellikle XIX. yüzyılın başında tarihsel dönüşümler, özellikle de sanayi devrimi, kadını özel alanda tecrit ederek, işyeri ile ev mekanını birbirinden ayırmıştır. Bu gibi eğilimler, akılcılığı kamusal alanla, akıl-dışılığı ve ahlakı özel alanla ve kadınla özdeşleştiren aydınlanma düşüncesini desteklemiştir. Feminist akımlarından en çok yankı bulan aydınlanmacı liberal feminizm, kadınların haklarını kullanmasında devletin müdahaleciliğini reddeder ve kadınların da erkekler kadar haklarını kullanabilmesini savunur. XIX. yüzyılda da feminizm *eşit işe eşit ücret* sloganıyla ortaya çıkmıştır. Çünkü sanayileşmeyle birlikte kadın ve çocuk işçiler, erkek işçilerden daha düşük ücret ile çalıştırılıyorlardı³. Kadının evlendikten sonra kendi kimliğinden ödün vermesi, evlilikle beraber kocasının boyunduruğu altına girmesi bu ve bunun gibi düşünceler XIX. yüzyıl kadın hareketlerinde önemli bir paydaya sahip olmuştur⁴. Bir takım eylemlerin sonucunda feministler bazı haklar elde ettikten sonra asıl problemin erkek boyunduruğu altında ona itaat edilen bir hayatı yaşamak olduğu kanısına varmışlardır. Liberal düşüncenin “aydınlanma” etkisiyle ortaya çıktığını düşünürsek, dinin ve geleneklerin kadınları kısıtladığını varoluş alanlarını daralttığını öngören varsayımları da kabul edebiliriz. Aydınlanmacı

³ Josephine Donovan, **Feminist Teori**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 20.

⁴ Juliet Mitchell, **Kadınlar, En Uzun Devrim**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006, s. 20.

liberal feminist teoriden geriye kalanlar hala önemini korumaktadır. Fırsat verilirse, olanakları ileriye götürecektir, akılcı, sorumlu bir kadın imajı çizmektedir.

Mary Wollstonecraft'ın (1759-1797) klasik feminist metni, *A Vindication of the Rights of Woman* (Kadın Haklarının Savunucusu), liberal siyasal düşünce paralelinde gelişen ve aydınlanmacı liberal feminizm de denilen feminist anlayışın öncüsü olarak kabul edilmektedir. Burada değinilen konu, kadınların da erkekler ile aynı zihinsel kapasiteye sahip oldukları, dolayısıyla yurttaş olarak aynı temel haklara sahip olmaları gerektiği yolundadır.

Kadın reformu 1960 yılından sonra popülerleşmeye başlamış hem insanların hem de medyanın dikkatini çekmiştir. Böylelikle feminist akım bir anlamda güç kazanmıştır. Shulamith Firestone'un *Cinselliğin Diyalektiği* adlı uyarıcı kitabı, bugüne dek feminist teorinin en çok geliştirildiği eserlerden biridir. Bir materyalist olan Firestone, nesnel fizyolojik cinsel farklılıkların görece ağırlıklarını tam anlamıyla tanımaktadır. Onun söylemi şöyledir:

*“İnsan türünün dişiyle erkeğinin birbirinden farklı olduğu kuşku götürmezdir, ancak önemli olan farklılık, çocuk doğurma yetisidir. Bu yalnızca, çocuk doğurma yetisi kadınları ezmek için toplumsal düzlemde sömürüldüğünden dolayı değildir; çocuk doğurmanın öneminin, kendi başına gaddar ve acılı bir deneyim olmasından da ileri gelmektedir. Dolayısıyla, devrim yalnızca özgül, tarihsel bir toplum formuna (örneğin kapitalizme) karşı değil, doğa'ya bütün insanlık kültüründeki alışılmamış tezahürlerine karşı bir devrimdir.”*⁵

⁵Juliet Mitchell, a. e. , s. 22.

Feminist hareket tarihsel açıdan I. Dünya Savaşı öncesi ve 1968 sonrasında olmak üzere iki döneme ayrılmaktadır. Bu hareket ile birçok kadın bir araya gelmiş daha önemlisi kadın-erkek eşitsizliğine karşı bir şeyler yapılması gerektiğini, bu konuda ilgisiz birçok kadına fark ettirmişlerdir. Feminizm 1968 sonrasında daha geniş bir tabana yayılma eğilimi göstermiştir⁶

Feminizmin gelişimi, geleneksel olarak, birinci dalga feminizm (1830-1920) ve ikinci dalga feminizm (1960'tan günümüze) olarak ele alınmaktadır. Birinci dalga feminizm, XIX. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Batı Avrupa'da, kadınların oy, mülkiyet ve eğitim hakkı gibi haklar konusunda kazanımlar elde etmeleriyle sonuçlanan, liberal siyasal düşünce temelli feminizmi içermektedir.⁷

1969'dan sonra gelişen "ikinci dalga" feminizmin de birçok kolu vardır, fakat iki dönemin de ortak bir çekirdeğe sahip olduğu belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler'in *kadın on yılı* ilan ettiği 1975-1985 döneminde hemen her ülke ve dünya ölçeğinde kadınlardan yana hareketler ortaya çıkmıştır.

"İkinci dalga" feminizm, sosyolojiyi önemli ölçüde etkilemiştir. Günümüzde artık daha çok sayıda kadın akademik çalışmalarıyla kendini kabul ettirmektedir. Erkeklerle yönelik çeşitli feminist eleştiriler yapılmıştır, kadınların yaşamlarına eğilen araştırmaların sayısı bir hayli artmıştır. Bunların en önemlisi, toplumsal cinsiyet, ataerkillik ve cinsiyet rolleri gibi kavramlardan yararlanarak cinsiyetlerin eşitsizliği

⁶ Dilek İmançer, "Feminizm", **Doğu-Batı Dergisi**, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları, İstanbul, 1990, sayı, 94 s. 15.

⁷ Kudret Emiroğlu- Suavi Aydın, **Antropoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003, s. 304-305.

hakkında kuramlar geliştirilmesidir.⁸ Günümüzde feminizm bazı farklılıklarıyla değişik ülkelerdeki çeşitli kadın gruplarınca benimsenmektedir ve kadınların bir şekilde kendilerini özgürce ifade etmelerindeki en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Aşağıda farklı feminist akımların kadına ilişkin bakış açısını değerlendireceğiz.

⁸ Gordon Marshall, a. g. e., s. 241.

1. 1. 2 Marksist Feminizm

Bu feminist teori Karl Heinrich Marx (1818-1883) ve Friedrich Engels'in (1820-1895) görüşlerinden etkilenmiştir. Yöntem olarak tarihsel materyalizmi kullanmaktadırlar. Bu akımın mensuplarının dikkat çektiği en önemli nokta kadınların üretim sürecine katılmaları gerektiğidir. Onlar kadınları kendilerini ev içi alana hapsedmekle suçlamışlardır. Bu görüşe göre kadınlar üretim sürecine aktif olarak katılmalı ve tüketici kimliğinden vazgeçmelidir. Marksistlerin bakış açısına göre kadın temel üretici fakat ikincil tüketicidir. Kadının özgürleşmesi için çocukların yetiştirilmesinden ve ev işlerinden kurtulması gerektiğini savunurlar. Bunun yolu ise, ev işlerinin sosyalleştirilmesinden geçmektedir. Ev-içi üretimin üretici bir faaliyet olmadığı görüşüne karşı çıkarlar. Bu görüşe göre, kadının üreticiliği, erkeğin üreticiliğinin temelidir. Sermaye birikiminin de temelinde kadının ev-içi üretiminin yattığını savunurlar. Kadının ücretli işçi haline getirilmesi projesi ile sınıfsız topluma geçiş için işçi sınıfına katılmak hedeflenmektedir.⁹ İlkel toplumlarda cins-yaş sınıflandırması olgun erkek ve kadın arasında eşitsizlik yaratmamaktaydı. Cinslerin ikisi de, farklı alanlarda olsa bile, önem derecesi ayırt edilmeksizin topluma yararlı emek faaliyetlerinde bulunmaktaydılar, bundan dolayı bir cinsin diğerinin üzerinde egemenlik kurması olanaksızdı. Fakat daha sonraları erkek ev içindeki ve dışındaki üretim araçlarına sahip olmuştur.¹⁰ Bu nedenle marksist feminizm kadının erkekle birlikte üretim sürecine dahil olmasına önem vermektedir.

⁹ Emre Işık, **Beden ve Toplum Kuramı**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1998, s. 43.

¹⁰ <http://www.yazi yaz.com/dergi/2006/12/kadinin-mitosu-feminizm-selma-ulusoy/> (19.06.2009)

1. 1. 3 Radikal Feminizm

Bu akımın savunucuları, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin biyolojik olduğuna inanmaktadırlar. Biyoloji hariç her iki taraf da eşittir. Radikal feminist kuram 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başında, bir grup eski "eylemci kadın" tarafından esas olarak New York ve Boston'da geliştirilmiştir.¹¹ Radikal feministler kadının baskı altında olması ve kadın erkek arasındaki çelişkinin temelde aile kurumundan türediğini savunmaktadırlar. Kate Millett'e (1934-) göre "aile gençleri ataerkil ideolojinin rol, mizaç ve statü kategorilerince öngörülen tutumlar içinde toplumsallaştırmaktadır". Aile, ataerkil düzen içinde kadınları erkeklere hizmet etmeye ve bu hizmet etme rolünü kabul etmeye şartlandıran erkek egemen ideolojisinin, yeniden üretilmesini sağlayan kurum olarak görülmektedir. Bu nedenle aile kurumunu radikal feministler reddetmektedirler. Shulamith Firestone ise kadınların baskı altında tutulmalarının temelinde biyolojik cinsiyet farklılıklarının yattığını söylemektedir. Kadınlar doğum ve annelik rolleri ile sınırlanmaktadırlar. Firestone buna çözüm olarak teknolojiyi, kadınların biyolojik kaderlerinden kurtulmak için kullanmak gerektiğini düşünmektedir. İnsan türünün, her iki cins için yalnız bir cins tarafından üretilmesinin yerini (hiç değilse bir seçme olarak) yapay üreme alacaktır. Çocuklar her iki cinse de eşit olarak doğrulabileceklerdir. Ya da ikisine de bağlı olmaksızın doğabileceklerdir Böylece çocuk bakımı topluluğun üyeleri tarafından kolektif bir şekilde üstlenilecektir. Erkekler ve kadınlar cinsiyete dayalı rol sorumluluklarıyla tanımlanmış olarak belirlenmeyerek yeni bir kültür oluşturulmaya çalışılacaktır. Mary Daly (1928-) "*Gyn/Ecology*" isimli çalışmasında ataerkilliğin dışında bir dünya keşfedilmesi için kullanılan dilin radikal biçimde yıkılması ya da yapısının çözülmesini önermektedir. Ayrıca kadınların lezbiyen

¹¹ Josephine Donovan, a. g. e. s. 267.

olmalarını ve kendilerini baskıdan tamamen özgürleştirebilmek için erkeklerden tamamen ayrı yaşamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Radikal kuramcılar teknolojiye bağılı üreme gibi doğaya aykırı önerilerinden dolayı eleştirilmektedirler.¹²

¹² Dilek İmançer, “Feminizm ve Yeni Yönelimler”, **Doğu Batı Dergisi**, Yeni Düşünce Hareketleri, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları, 1990, sayı,19.

1. 1. 4. Kültürel Feminizm

XIX. yüzyıl feminist teorisinde daha başka eğilimler de dikkat çekmektedir. Aydınlanmacı liberal feminizmden farklı olarak gelişen bu eğilime kültürel feminizm adı verilmektedir. Kadınların erkeklerden farklı olduğunu, kültürel feminizmi savunan kuramcılar vurgulamaktadırlar. Kültürel feminizm kuramını savunanlar liberal feminizmin eleştirel düşünme ve kendini geliştirmenin önemini kabul etmeye devam ederlerken, hayatın akıldışı, sezgisel ve genellikle kolektif yönü üzerinde durmaktadırlar. Kadınlarla erkekler arasındaki benzerlikleri vurgulamak yerine, genellikle kadınlık niteliklerinin farklılıkları üzerinde durulmaktadır. Kültürel feminist kuramcılara göre, aile ilişkilerine ilişkin konular eril bakış açısından düzenlenmiştir. Kadının erkek himayesinde insanca gelişmesi engellenmiştir. Bu duruma son vermek için ev hayatında radikal değişiklikler gerekmektedir. Ataerkil bakış açısının baskıcı, yıkıcı ve savaşçı değerleri yerine kadınların olumlu bakış açıdan bir kez daha yönetimin kamusal gücüne ve dine katılmalıdır. Babaların ev hayatına katılımı ile özel alanın zenginleşeceğini ve kamusal alanın annelerin varlığı ile yükseleceğini öne sürerler¹³. Kültürel feminist teorinin ana temalarından biri anaerkil bakış açısıdır. Barışseverlik, işbirliği, farklılıkların şiddetsiz biraradılığı ve kamusal hayatın uyumlu bir şekilde düzenlenmesi bunlara dahildir. Margaret Fuller'in *Woman in the Nineteenth Century* (XIX.Yüzyılda Kadın, 1845) adlı eseri, kültürel feminist geleneğini başlatmıştır. Bu akım Aydınlanma akımının soğuk ve kasvetli bakışından farklı bir şekilde daha yumuşak, sezgisel yönü kuvvetli bir şekilde sunulmuştur. Fuller, eril ve dişil niteliklerin ruhsal sentezi, organik ve harmonik bütün olan ying-yang uyumu gibi, birbirini bütünleyen karşıtlıkların

diyalektiğini yaratarak, dış dünyaya yansıdığını iddia etmektedir. Doğum kontrolü, XX. yüzyılda feministlerin önem verdikleri konular arasında yer almaktadır. Bu konu Elizabeth Cady Stanton (1815-1902) gibi gönüllü annelik ya da cinsel perhizi destekleyen femnistler tarafından ortaya atılmıştır. Bu görüşe göre bilinçli olarak anne olup olamayacağına karar veremeyen bir kadın özgür bir birey değildir.¹⁴

¹⁴ Josephine Donovan, a. g. e., s. 69-70.

1. 1. 5 Varoluşçuluk ve Feminizm

Bu akımın en önemli temsilcilerinden biri Simone De Beauvoir'dir¹⁵ (1908 – 1986). Kadın ancak kendi bedenini ve cinselliğini yadsıyarak var olabilmektedir. Beauvoir hocası Sartre'ın izinden gitmiş ve varoluşun yanına bir de kadınlık hissiyatının eklendiğini belirtmiştir. Genel olarak bu akıma mensup düşünürler alternatif bir kültür inşa etme yoluna gidilmesi gerektiğine işaret etmişlerdir. Bu alternatif kültür ataerkilliğe karşı kurulmalıdır ve erkek cinsini kutsayıcı yapının sert kabuğu kırılmalıdır¹⁶. Aşağıda, “Kadına İlişkin Temel Kavramlar” bölümümüzde Simone De Beauvoir'in kadına bakış açısı daha ayrıntılı biçimde yer alacaktır.

¹⁵ Simone Lucie-Ernestine-Marie-Bertrand de Beauvoir (1908-1986) Fransız yazar ve filozof ayrıca roman, felsefe politik ve sosyal deneme, biyografi ve otobiyografi yazarı ve gazetecidir.

¹⁶ <http://www.yazi-yaz.com/dergi/2006/12/kadinin-mitosu-feminizm-selma-ulusoy/>, (21.01.08)

1. 2 Kadına İlişkin Temel Kavramlar

Simone De Beauvoir'ın düşüncesine göre kadınlık doğuştan gelmez, sonradan kazanılır. İnsanın dışisinin toplum içinde bürüneceği biçimi ne biyolojik, ne de ekonomik kader tayin etmektedir. Erkekle hadım arasında kadın denilen bu üçüncü yaratığı hazırlayan, bütün bir uygarlıktır.¹⁷

İkili ilişkilerin başlangıcından günümüze değin en çok irdelenen konuların başında kadın erkek ilişkisi gelmektedir. Kadının ve erkeğin hissettiklerini yansıtmaya biçimleri olaylar karşısında vermiş oldukları tepkiler ve bunların kendi içindeki yansımaları bize, kadın ve erkek arasındaki uyumsuzluk içindeki uyumu anlamamızı sağlamaktadır. Kadın ve erkeğin rolünü anlayabilmek için, onların geçmişten gelen genlerini bilmek gerekir. Kadını kadın, erkeği erkek yapan özelliklerin bir kısmı genler, bir kısmı da sosyal öğrenme ile kazanılmıştır. Buna karşın cinsiyet kimliğini oluşturan özelliklerin çoğunun genetik olduğu bilinmektedir. Mesela kız çocuklarının 'dişilik özellikleri' diyebileceğimiz sevimli, sıcak, cana yakın ve romantik duygularının baskın olması, fare, böcek gibi hayvanlardan korkmaları genleriyle alakalıdır. Buna karşın erkek çocuklarının genlerinde doğuştan sertlik dikbaşlılık ve heyecanlarına ket vurma gibi farklı özellikler görülmektedir.¹⁸

Kişilik yapılarındaki farklılıklar kadın erkek arasında oldukça belirgindir. İki cinsin de karşı tarafın kendisinden farklı olduğunu bilmesi, ilişkinin sağlıklı olması için ilk adımdır. Aksi takdirde bizim hissettiğimizi diğer tarafın da hissetmesini veya bizim istediğimizi istemesini arzularız. Bu durum ne mümkündür ne de doğru ve

¹⁷ Simone De Beauvoir, **Kadın Nedir**, Ekin Basımevi, 1962, s. 9.

¹⁸ Nevzat Tarhan, **Kadın Psikolojisi**, İstanbul, Nesil Yayınları, 2005, s.101.

gereklidir. Çünkü insanlar tek tip yaratılmamışlardır. Biz sevdiğimiz kişiye nasıl davranıyorsak karşı tarafın da bize öyle davranmasını beklemek olgunlaşmamış kişilik belirtisidir. Sevgiyi kimileri konuşarak, kimileri de birbirlerine hediye alarak ya da başka yollarla ifade ederler. Yine bazıları sevgilerini yardım davranışıyla, bazıları da fiziki temas, yani dokunma ile gösterirler. İşte bu farklılıkları bilmek, duygusal farkındalığı dolayısıyla iyi ilişki kurmayı gösterir¹⁹. Bazı düşünürlerin aşkı, “erkeğin hayatının bir parçası kadının ise bütün varlığı” şeklinde açıkladığını bilinmektedir.²⁰

Amerikalı antropolog Prof. Dr. Helen Fisher, on beş yıl boyunca altmış iki ülkede, kadınların aşkın ne kadar sürdüğü üzerine araştırmalar yapmıştır. Fisher’e göre kadının aşık olmasını sağlayan beyin kimyasalları üç yıl içinde tükenmektedir. Yine bu araştırmalara göre kadın beyni aşka duygusal tepkiler verirken, erkek beyni daha çok cinsel tahrikle ortaya çıkan davranışlara yakın tepkiler vermektedir.²¹

Duygular her iki cinse de aittir. Farklı olan duyguların nasıl yaşandığıdır. Kadın ve erkeğin düşünce işleyişindeki farklılık, kadınlarda kendilerinin ve karşısındaki kişinin ruhsal durumunu anlayabilme yeteneğinin erkeklere göre daha güçlü olmasıdır. Erkekler daha soyut ve matematiksel düşünürler. Buna karşın kadınlar, iç dünyalarını dışarıya yansıtmaktan büyük bir zevk duyarlar. Hatta onlar duygularını dışa vurarak anlaşılmaya çalışırlar. Kadınlar sevildiklerini görmek isterler. Duygularını anlayacak, kendilerine ilgi gösterecek bir eşe ihtiyaç duyarlar.

¹⁹ a.e. , s. 22.

²⁰ **Aşkın Anatomisi**, Derleyen: A.Krich, (çev. Mehmet Harmancı), İstanbul, Say Yayınları, s. 190.

²¹ Helen Fisher, **Neden Aşık Oluruz**, Yakamoz Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 109.

Erkeklerde ise, görsel alıcılar kadınlara göre daha açıktır. Tutkularını da genellikle bu alıcılar yönlendirir. Bu nedenle ilk görüşte aşk fikri erkeklere daha uygundur.²²

Bu kadar farklı duruşlara karşın kadın ve erkek birbirini tamamlayan unsurlardır. Bu durum iş bölümü gibi düşünülmelidir.²³ Daha önce belirttiğimiz gibi işin duygusal kısmında kadın, maddi tarafında erkeğin var olmasıyla beraber uyum biraz da olsa sağlanmaktadır. Erkeğin maddi gücündeki kudret hem kendini tatmin etmesine yardımcı olur hem de karşısındaki kadının ona karşı olan ihtiyacını daha da sağlamlaştırarak erkeğin kendini öncü ve koruyan olarak hissedip karşısındakine güven verdiğini düşünmesiyle iyice pekişmektedir. Kadın cinsinin erkek cinsini, erkek cinsinin de kadın cinsini anlamasının ona göre tek yolunu Prof. Dr. Nevzat Tarhan *Kadın Psikolojisi* adlı kitabında söyle dile getirmiştir:

“Kadının ve erkeğin cinsiyet rolleri oluşurken, kadının duygu, erkeğin mantık ölçüsü içinde hareket etme sebebi, akademik platformda yıllardır tartışılan bir konudur. Bu öğrenilmiş bir şey midir, bize bu rolü toplumsal öğretiler mi öngörüyor, yoksa genlerimizden mi geliyor? Benzer soruları bizim de sormamız ve cevap vermemiz gerekecek. Kadını duygudan ibaretmiş gibi görmek ya da öyle yetiştirmek doğru mu? Kadın, herhangi bir şeyin işine yarayıp yaramadığından çok, hoşuna gidip gitmemesine, güzel olup olmamasına bakar. Kadının tabiatındaki duygusallığı desteklemek, onun sadece his tarafını gelişimine açık tutacak, şuurun mantıkla ilgili kısmını sınırlayacaktır. Kadının yapması gereken, uğraştığı işte sağlıklı düşünme, akıl yürütme ile ilgili bağlantılar kurmak ve beynine bunun yollarını öğretmektir.

²² Zehra Erol, Funda Güdücü Sağır, **Takıntılı Aşklar**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006, s. 58.

²³ Nevzat Tarhan, a.g. e. , s. 51.

Erkek ise kadından farklı olarak olaylara kar zarar hesabıyla ve daha objektif baktığı için hadiselerin ruhsal hareketlerini anlamakta güçlük çeker. Bu noktada erkeğin de beynine duyguları öğretmesi gerekiyor. Böyle olursa kadın cinsi erkek cinsini, erkek cinside kadın cinsini anlayabiliyor”²⁴

Kanaatimizce, erkek ve kadın doğasındaki farklılıkların, her iki cinsin de kısmen de olsa rutin hayatlarını etkilemiş olduklarını görmekteyiz. Bakış açıları, tarzları, insan ilişkileri hatta hayatın kendileri için anlamını gerek genetik gerek sosyal kalıtımla geçen duygularını bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde anlamaya çalıştıklarını ve bu duygular sonucunda kendilerinin benzer ve farklı yanlarını keşfetmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Burada duygusal naifliğinden dolayı en çok kadın etkilenmektedir. Kadının belki de en büyük yarası toplumdaki yeridir çünkü tarih boyunca çok fazla gelgitli dönem geçirmesine karşın bu konuda ciddi bir gelişme olmamıştır. Halkların kadına bakış açısı, sahip oldukları kültürel değerler ışığında farklılık göstermiştir.²⁵ Bu yüzden ki her erkeğin kendi ailesinde gördüklerini, ailesindeki diğer erkeklerin kadınlara karşı tutumları onlarla ikili ilişkilerini kendi hafızasında esas alarak, yaklaşmaya çalıştığı ya da ilişki içinde olduğu kadına yansıttığını görmekteyiz. Doğal olarak kadın da, kendi ailesindeki kadınların erkeklere karşı olan tutumunu kavrayıp, kendi özel hayatında bu alışmış olduğu yaptırımı uygulamasıyla cinsler arası çatışmanın aslında kültürel yolla da gelebileceğini görmekteyiz. Kısaca, ne sebeple olursa olsun alışılmışın dışına çıkıldığı vakit, kadın ve erkek kendilerini sorgulamaya başlarlar. Bu durumda kadına yüklenen anlam, naif, nazik ve duyarlı olmasıdır. Kadın verici, erkek alıcıdır. Bu ve

²⁴ Nevzat Tarhan, a. g. e., s.103.

²⁵ Nevzat Tarhan, a. g. e., s. 120.

bunun gibi düşünceler yüzünden kadın kıyıda köşede kalmıştır.²⁶ Sosyalist teoride kadını incelediğimiz zaman ise, kadınlar temeldir, yerleri doldurulamaz; bu yüzden, başka toplumsal gruplarla aynı şekilde sömürülemezler. Onların varlığı insanlık durumu açısından temel bir öneme sahiptir, ancak kadınlar uzun dönemler boyunca ekonomik, toplumsal ve siyasi rolleri bakımından kenarda köşede kalmışlardır. Kaderlerini ölümcül kılan da bu çelişkili durumdur. Kadınların erkekler dünyasındaki konumları, ezilen bir azınlığın konumuyla kıyaslanabilir, fakat kadınlar aynı zamanda erkekler dünyasının dışında var olurlar. İleri sanayi toplumlarında kadınların çalışması ekonominin bütünü içinde marjinal bir önemdedir. Yine de erkek egemen gelecek, kadın erkek boyunduruğu altında çalışmaya devam edecektir²⁷.

²⁶ Sosyalizm veya toplumculuk, iktidar ve üretim araçlarının halk tarafından kontrol edildiği bir toplum fikrine dayanan bir düşünce sistemidir. Bununla birlikte, sosyalizmin fiili anlamı uygulamada zaman içinde değişmiştir. Siyasi bir terim olması nedeniyle, sınıfsız bir toplumun oluşturulması amacıyla, devrim ya da toplumsal evrimle örgütlü bir emekçi sınıf kurulmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Sosyalizm, kökenlerini sanayileşme dönemindeki aydınlanma düşüncesinde dile getirilen siyasal ve sosyal eşitlik isteğinden almıştır. Giderek artan bir şekilde modern demokrasilerde de sosyal reformlar üzerine yoğunlaşmaya başlanmıştır. Sosyalizm ve sosyalist terimi, bir dizi ideolojiye, bir ekonomik sisteme, varolmuş yahut varolan bir devlete işaret edebilir. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyalizm>) (03.06.09).

²⁷ Juliet Mitchell, a.g.e., s. 34.

1. 2. 1 Kadın ve Dil

Dil, insanlar arasındaki temel ve en güçlü iletişim aracıdır ve insan türüne özgü olarak kabul edilmektedir. Dil, konuşma alanından ayrılamazsa da, yazı sistemleriyle görsel nitelik kazanmıştır; bilişsel ve yapısal nitelikleriyle oldukça karmaşık özellikler taşıyan işaret dili de sözel iletişim yanında önemli işlevsellikler taşır.

Çocukların dil öğrenme yeteneği, dilin çevreden öğrenilmekle beraber insan beyninin bir işlevi olduğu tartışmalarını doğurmuştur.²⁸

Diller, pek çok açıdan toplum kültürünü yansıtır. Antropologların, başka toplumları incelerken yerel dili öğrenmenin önemine dikkat çekmelerinin nedeni de budur. Diller, akrabalık ilişkilerini, hayvanlar alemini, renkleri, yiyecekleri ve doğal dünyayı da içine alacak şekilde, toplumların çevrelerini nasıl sınıflandırdıklarını ve değerlendirdiklerini gösterir. Her toplumun ve kişilerin kendilerine özgü bir sınıflandırma sistemi vardır.²⁹ Dilin gücü toplumları ve kişileri harekete geçirmedeki en önemli araçlardan biri olmasıdır. Bunlar, kadın ve erkeğin de dili kullanmasını bir şekilde etkiler. Erkek, dili ve yazılı kültürü kurarken dilin kurucu öznesi olarak iktidarı ele geçirmiştir; kadınlara düşen ise bu dili konuşmak, bu dil tarafından konuşulmak ve kuşatılmak olmuştur. Erkeğin dili, daha çok yazıda yer bulurken, kadın dile, iletişime ve sosyalleşmeye daha düşkündür. Erkek toplumsal anlamdaki gücünü bilgiden, kadın ise sözden almıştır.³⁰ Her iki cinsin de dili kullanması farklıdır. İster evde ister okulda ister işte olsun kullandıkları dil yaşlarına,

²⁸ Gordon Marshall, a. g. .e., s.154.

²⁹ Gordon Marshall, a. g. .e., s. 153.

³⁰ http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=2739. (03.06.09)

buldukları duruma göre çeşitlilik gösterir. Ailede kız ve erkek çocuklara nasıl farklı davranılıyor ise toplumda da bu farklılığı her anlamda hissederiz. 1930 yılı sonrası gelişen ve etkili olan Fransız feminist felsefenin üç ünlü isminden biri olan Luce Irigaray'a³¹ (1930-) göre kadınlar yeni bir 'dil'e sahip olmak zorundadırlar. Irigaray "kadın gibi konuşmak" ve "kadın olarak konuşmak" arasında keskin bir ayırım yapmıştır. Kadın olarak konuşma şeklinin kişinin mevcut durum içerisinde psikolojik ve toplumsal yerini belirtir. Kadın gibi konuşmak ise anlamın anlaşılmağına ve çoğulluğına, doğruluk ve bilginin kontrol edilemezliğıne, açık olmak anlamındadır. Kadın gibi konuşmak bu bağlamda biyolojik anlamda kadın veya erkek olmakla alakalı değildir. Kadın olarak konuşan kadın eril dille konuşabileceğı gibi kadın gibi konuşan bir erkek de dişil dili kullanabilir. Denebilir ki insanı diğer canlılardan ayıran dil becerisi, insanın kültürü ile birlikte ortaya çıkmıştır ve kültürün kadın ya da erkeğe yüklediğı anlamlar, dilin içinde kendine yer bulur ve o insan topluluğunun kültürünü, kadına ilişkin değerlendirmelerini anlamayı mümkün kılar.

³¹Luce Irigaray, Yapısalcılık sonrası gelişen ve etkili olan Fransız feminist felsefenin ünlü üç isiminden biridir. Bu eğilime postmodern feminizm denilmesi de sözkonusudur. Luce Irigaray feminist teorisyen, psikanalizci ve edebiyat kuramcısıdır.

1. 2. 2 Kadın ve Edebiyat

İnsanlar, topluluklar halinde bir arada yaşamalarının doğal bir sonucu olarak zaman zaman sahip oldukları duygu ve düşünceleri birbirlerine anlatmak ve belki bunları paylaşmak ihtiyacını duyarlar. Yine çok iyi bilinen bir şey daha vardır ki; edebî eserlerde kullanılan dil, günlük hayatta kullanılan dilden çok farklı, çok daha işlek, sanatlı bir dildir. Üstelik dilin bu şekilde kullanılması yazardan yazara veya şairden şaire değişen bir durumdur. Aslında bu farklılıklar bir dil için zenginlik olarak düşünülmelidir.³² Bizim konumuz açısından da edebiyat, kadının kendini ve dünyayı algılayışını ortaya koymada bir araçtır. Edebiyatçılar arasında ilk akla gelen isimler listesinde ağırlıklı olarak erkekler yer almasına karşın kadın da erkeklerle paylaştığı dünyayı anlatmada edebiyattan yararlanmaktadır.

Batı dünyası *Madame de Sevigne*'nin mektuplarını kadınlar tarafından yazılmış ilk edebi yapıt olarak kabul eder. 1626-1696 arası yaşayan bu kadın, evlenip giden kızına 25 yıl mektup yazmıştır. Sonraki dönemlerde Versailles Sarayı'nın en canlı, en gerçekçi anlatımlarının da yer aldığı mektuplar seçkin bir sınıftan eğitilmiş bir kadının özelliklerini yansıtmaktadır. Diğer bir yandan Meksika edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan rahibe ozan Juana Inés de la Cruz da (1651-1695) eserleriyle Meksika edebiyatının gelişmesinde katkıda bulunmuştur. Kadın edebiyatçıların çoğalmasında feminist akımın önemli ölçüde etkili olduğu varsayılmaktadır. Bunun temelinde de "68" hareketi vardır. Kadın adlarının edebiyat dünyasında çoğalması kadınların da kendilerine güvenlerini artırmıştır. Ağıtlardan,

³² <http://www.eskiturkedebiyati.org/edebiyatin-tanimi/> (20.06.2009)

geçmişin giysilerinden, takılarından, el işlerinden oluşan emekçi kadının yerini yazarak kendini ifade eden, anlattıkça değişen, değiştiren kadına bırakmıştır.³³

³³Mine Hoşcan, “Kadın ve Dil”, **Deliler Teknesi Edebiyat Sanat Dergisi**, sayı 2, Mart-Nisan 2007, s.30, 54.

1. 2. 3 Kadın ve Evlilik

Sosyolojik açıdan evlilik, yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasında yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükler getiren bir ilişki olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte çağdaş toplumlarda evlilik daha özgür bir şekilde yorumlanabilir ve “evli gibi yaşamak” cümlesi, evliliğin birlikte oturmak dışında hiçbir anlam ifade etmediğini gösterebilir. Birlikte yaşam, gittikçe kabul görmesine rağmen insanlar halen birlikte yaşamak ile “gerçek” düşün ve evlilik arasında bir ayrım yapmaktadırlar.³⁴

Evliliklerde önemli bir rol oynayan cinsellik ise, cinsel ilişkiye karşı davranışları, tutumları, düşünceleri ve yönelimleri içine alır. Bu terimin ilk kullanımı ya da modern toplumla ortaya çıkışı yaklaşık 1800’ler olmakla birlikte, uzun süre toplumsal bir olgu olarak incelenememiş, en fazla doğurganlık, evlilik, aile yapıları gibi kurumsal dışavurumlarıyla ele alınmıştır. XX. yüzyılda cinsellik psikanalizin ortaya çıkmasıyla ve Freud’un kuramının başarı kazanıp popülerleşmesiyle, biyolojiyle temellendirilir hale gelmiştir.³⁵ Nevzat Tarhan’a³⁶ göre evlilik, erkek ve kadın cinsinin belli amaçlar etrafında bir araya gelmesidir. Her insan, tek başına olduğunda farklı amaç ve hareketler içinde bulunurken, evlendiğinde ortak bir amaç ve benzer bir hareket içine girer. Bunun sağlanması için tarafların elinde iki veri

³⁴ Gordon Marshall, a. g. e., s. 233.

³⁵ Kudret Emiroğlu- Suavi Aydın, a. g. e., s. 293, 183.

³⁶ Prof. Dr. Nevzat Tarhan; Merzifon’da 1952 yılında doğdu. 1969 yılında Kuleli Askeri Lisesini 1975 yılında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesini bitirdi. GATA stajı, Kıbrıs ve Bursa kıta hizmetinden sonra 1982 yılında GATA’da Psikiyatri uzmanı oldu. Erzincan ve Çorlu’da hastane hekimliği sonunda GATA Haydarpaşa’da yardımcı doçent (1988) ve doçent (1990) oldu. Klinik direktörlüğü yaptı. Albaylığa (1993) ve profesörlüğe (1996) yükseldi. 1996-1999 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğretim üyeliği ve Adli Tıp Kurumunda bilirkişilik yaptı. Kendi isteğiyle emekli oldu. Halen Memory Center isimli Nöropsikiyatri Merkezi’nin yöneticiliğini ve (İDER) İnsani Değerler ve Ruh Sağlığı Vakfının Başkanlığı’nı yapmaktadır. (<http://www.mcatürk.com/uzmanlarimiz.php?uzmanid=2>)

vardır: Birisi hormonları, diğeri kültürleri. Evrimsel psikoloji içinde erkekteki avcı özellik, ev halkının beslenme ve korunma gibi fiziksel ihtiyaçlarını sağlama ve onları tehlikelerden uzak tutmaktır. Kadının rolü ise çocuklarını besleme ve onları korumaktır. Onları koruyabilmesi için korkuya karşı duyarlı olması gerekmektedir. Bu, onu korkuya dirençli hale getirir. Evlilikte eşler birbirini tamamlar. Evliliğin biyolojik boyutu budur.³⁷

Schopenhauer,³⁸ aşk evliliklerini yanılısama olarak görmektedir. Schopenhauer'e göre aşk evlilikleri kişilerin değil, türün çıkarına yapılır. Söz konusu kişiler böylelikle, en küçük bir tereddüt hissetmeksizin, kendi mutluluklarına katkıda bulduklarını zannederler; fakat onların gerçek amacı kendilerinin tanımadığı, bilmediği ve ancak onlar sayesinde mümkün olabilecek yeni bir varlığın dünyaya getirilmesinde saklı olan bir amaçtır. Bu amaçla biraraya getirilmiş olan erkek ve kadının, bundan böyle bu birlikteliklerini mümkün olduğu kadar sürdürmeye çalışmaları gerekmektedir. Fakat sık sık tutkulu aşkın özü olan bu içgüdüsel yanılısamanın bir araya getirmiş olduğu iki insan başka bakımlardan çok farklı yaratılışa sahip olmaktadır. Bu yanılısama ortadan kalktığı vakit farklılıklar ortaya çıkmaktadır. İşte aşk evliliklerinin çok defa mutsuzlukla sonuçlanmasının sebebi budur. Ancak anne baba izni alınıp yapılan evliliklerde durum bunun tam tersidir. Buradaki duygular ve düşünceler yanılısama değil gerçeğin ta kendisidir. Evliliğinde karşı cinse duyduğu hazdan çok maddiyatı, parayı düşünen insan, türün çıkarı için değil kendi menfaatleri doğrultusunda yaşamaktadır. Ancak anne ve babasının

³⁷ Nevzat Tarhan, a. g. e., s. 195, 196.

³⁸ Arthur Schopenhauer (1788 -1860) Alman filozof ve düşünürdür. Felsefe Tarihi'nde irrasyonalist ve karamsar olarak bilinir. En ünlü yapıtı henüz 30 yaşına varmadan yayınladığı *İstenç ve Tasarım Olarak Dünya*'dir.

verdiği öğütlere rağmen zengin, genç, hali vakti yerinde olan bir erkekle evlenmeyi rahat bir yaşam sürmeyi bir kenara atarak sırf kendini dinleyerek tüm bunları reddeden kız kendi ferdi mutluluğunu tür uğruna feda ediyor demektir. Bununla birlikte kimse bu yaptığı seçim uğruna kınanmayı ya da hor görülmeyi hak etmez. Çünkü bu genç kız doğanın ruhuyla hareket etmiş anne ve babasının bireysel bencillikleriyle dolu tavsiyesini göz ardı etmiştir.³⁹

³⁹ Arthur Schopenhauer, **Aşka ve Kadınlara Dair**, Say Yayınları, İstanbul, 2006, s.

1. 2. 4 Latin Amerika'da Kadın Erkek İlişkisi

Genel hatları itibariyle Latin kültüründe yerleşik bir erkek doğası ve kimliği mevcuttur: Maçoluk (machismo). Bu kavrama atfedilen değerler kadına atfedilen niteliklerin abartılı bir biçimde tam tersini içermektedir. Maço erkek saldırgan, çoğu kez muhafazakâr doğrultuda siyasallaşmış, kamu alanında tek erk sahibi, erkeklik statüsündedir, o toplumun imtiyazlı bireyidir. Baskıcı yönetimlerin şişirerek pompaladığı kavram ve mitoslarla yeniden üretim alanındaki, yani ev içindeki rol ve konumlarını iyice hazmetmiş, bellemiş, hiç de anti- militarist ve askeri yönetim karşıtı olmadığını gördüğümüz bu kadınları harekete geçiren etmenler nelerdir? Bu sorunun cevabı askeri yönetimlerin bizzat kendi elleriyle yerleştirdikleri çelişkilerdir. Bu çelişkilerden en önemlisi maddi temelleri, başta “kaybolma” olmak üzere rejim karşıtı erkeklerin “sürgün” ve “tutuklanma” nedeniyle haneden çekilip alınmaları, geride kalan erkek bireylerin de ekmek paralarından olmamak için susmaları, yani bir anlamda toplumsal olarak yok olmaları ile atılmıştır. Birlik ve bütünlüğü, dirliği zedelenen “kutsal aile” nin kadın bireyleri, geleneksel olarak hazır oldukları bir kimlik ve rol çerçevesinde ve bu kavramlar için harekete geçmektedirler: militarist söylemin baş tacı ettiği “analık” ve “eşlik”, oğulların, kızların ve kocaların haneden koparılıp alınmasıyla ayaklar altına alınmıştır. İşte bu analar ve eşler, yine bu kimlikleri aracılığıyla ve onlara dayanarak çocuklarını ve eşlerini, karakollarda, mezarlıklarda, topluca kurdukları örgütleriyle sorumlulardan hesap sorma yöntemine başvurmuş, adeta rejime başkaldırmışlardır.⁴⁰

⁴⁰ Ümit Cizre- Serpil Üşür, **Latin Amerika'da Askeri Diktatörlük ve Kadın**, Belge Yayınları, İstanbul, 1989, s. 10-11.

Bolivya'nın başkenti La Paz'da kurulan "Mujeres Creando" (Kadınlar Yaratıyor) adlı anarko- feminist grubunun kurucularından Julieta Paredes, bir röportajında Latin Amerika'da kadın erkek ilişkisi hakkında şöyle bir yorumda yapmıştır:

"Bizim toplumumuzda feminist olmak demek neoliberalizme ve onun ideolojisine karşı savaşmak demektir; bizim için, feminist olmak demek ırkçılığı, (Sol'un içindeki ve keza anarşizmin içindeki) maçoluğu/cinsiyetçiliği, homofobiyi, ev içi şiddeti, ve benzerlerini ifşa etmek demektir. Bu kuşağın (neoliberalizme mahkum olmuş ve Dünya Bankası, IMF gibi vahşi politikalarının yöneticileri olan) cinsiyetçi, bürokratikleşmiş, teknokrat kadınlarını ifşa etmek demektir. Bizlerle onlar arasındaki fark işte bu: onlar iktidarı kullanıyorlar ve sistemin içindeler ve bu nedenle de daima onlar söylediklerine muhalefet edenlere karşı (askeri, ekonomik, toplumsal, siyasi) kuvvetleri kontrol ediyorlar. Yani, bizler iktidarla, devletin kadınlarla ilgili kurumlarıyla veya bakanlıklarla ilgilenmiyoruz. Bizler sokaklarda pratiğin ve kuramın güncel inşasıyla ve yaratıcılığımızı beslemekle ilgileniyoruz. Bizim kuşağımız, nasıl ki geçmişte burjuvazi ile proletarya arasındaki adaletsiz ilişki ifşa edilmişse, erkekle kadın arasındaki adaletsiz ilişkiyi ifşa etmektedir. Bu mücadelelerin sonucu devrim olmalıydı, ancak sistem bu mücadelelerin arkasındaki duygu ve görüşleri asimile etti, onları anlamsız kıldı. Toplum bugün sadece kadın veya erkek olmanın ne demek olduğuyla ilgileniyor, bu ikisi arasındaki ilişkinin adaletsizliğini ortaya çıkarmıyor. Feminizm bu alanı geri kazanmanın yollarını araştırıyor; onun hem tanımlayıcı yanını, ama daha önemlisi ifşa edici niteliğini.

Erkeklerle kadınlar arasındaki eşitsizlikle savaşmanın ataerkillik karşıtı kuramımızı yaratma savaşımızın en önünde yer almasını sağlamaya çalışıyoruz.”⁴¹

⁴¹ <http://uk.geocities.com/anarsistbakis/makaleler/mujerescreando-anarkafeminizmbolivya.htm>, (29.01.08)

II.BÖLÜM

ZOÉ VALDÉS'İN HAYATI ve ESERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Küba Devrimi ve Sonrası

Fidel Castro Ruz (1926-) ve 134 arkadaşı 26 Temmuz 1953 günü hükümete karşı silahlı bir hareketin başlangıcını teşkil edecek olan Moncada Kışlası baskınına gerçekleştirmeye karar verdiler. Sabaha karşı saat 04.45 sularında baskıncıları taşıyan 18 araç Küba'dan hareket etti. Yolculuk sırasında, Pedro Trigo yönetiminde saldırıya doğrudan destek verecek grubun üyelerinin bulunduğu arabalardan biri yolunu kaybetti ve Santiago de Cuba şehrinin sokaklarında kayboldu. Baskın grubunun önderliğini yapan araba üç numaralı kontrol noktasının önünde durdu. Nöbetçiler etkisiz hale getirildi ve kışlaya girildi. Buna karşın tam o anda kışlanın dışında görev yapan devriyelerden biri olay yerine geldi, aynı kışlaya dönmekte olan bir çavuş da yan sokaklardan merkeze yaklaşmaktaydı. Bu koşullar altında Fidel'in yönetiminde ikinci arabada bulunanların saldırıya geçmekten başka şansı kalmadı. Birkaç saniye içinde çatışma büyüdü, alarm çaldı ve hareketin başarıya ulaşması için vazgeçilmez nitelikteki sürpriz yitirilmiş oldu. Saatlerce süren ve iki taraftan yüzün üzerinde ölüye mal olan çatışmalar sonrasında baskın başarısızlığa uğradı ve kaçabilen bir baskıncı hariç, yakalanan diğerleriyle birlikte Castro da on altı yıl hapis cezasına çarptırıldı. Hareket başarısızlığa uğramasına karşın toplumun geniş bir kesiminde Batista'ya karşı ortak bilinç uyanışı bu dönem sonrasında hızlandı. Bu aşamada adanın geleceği üzerinde etkili olacak ikinci af uygulaması yürürlüğe girdi ve Moncada baskınına gerçekleştirenler için bir ümit ışığı belirdi. Yirmi bir ay hapis yattıktan sonra 1955 yılında affa uğrayan Castro ve arkadaşları serbest bırakıldılar. Genç devrimciler bundan sonra Meksika'ya geçerek 26 Temmuz Hareketi adını

verdikleri yeni bir örgüt kurdular. Burada Kübalı eski askeri lider devrimci Alberto Bayo⁴² tarafından eğitildiler. Ünlü Arjantinli devrimci Ernesto Guevara'nın (1928-1967) da (El Che) katıldığı örgüt üyelerinden seksen iki kişi 2 Aralık 1956 tarihinde "Granma" adlı yatla Küba'ya yeniden ayak bastılar ve Batista rejimine karşı silahlı mücadeleyi tekrar başlattılar. Mücadelenin ilk dönemlerinde oldukça fazla kayıp veren Castro ve arkadaşları bir süre sonra on iki kişilik grupla Oriente eyaletinin güneybatısında bulunan Sierra Maestra dağlarına çekildiler. Dağlarda iki yıl boyunca Batista kuvvetlerine karşı başarılı bir gerilla hareketi yürütüldü. Zamanla rejime muhalif olan diğer grupların de desteğini alan grup hükûmet kuvvetlerine önemli darbeler indirdi ve silahlı mücadele dönemi Batista'nın 31 Aralık 1958 tarihinde Dominik Cumhuriyeti'ne kaçmasıyla son buldu. Bundan sonra 1 Ocak 1959 tarihinde Castro'ya bağlı kuvvetler Havana'ya girdiler ve yeni bir yönetim kuruldu.⁴³ Castro, Batista'nın kaçtığını duydu ve Santiago de Cuba'yı almak için görüşmelere başladı. 2 Ocak'ta Albay Rubido askerlerine Castro güçleriyle savaşmamalarını emretti ve şehir ele geçti. Guevara ve Cienfuegos da Havana'ya aynı saatlerde girdiler. Santa Clara şehrinden Küba'nın başkenti Havana'ya gelirken hiçbir güçle karşılaşmamışlardı. 6 Ocak'ta Castro'nun kendisi Havana'ya ulaştı. Bir süre sonra Castro Küba'nın yeni başkanı ve lideri olmuştur.

⁴² <http://www.webhatti.com/kultur/114199-kuba-devrimi.html>, (23.01.08)

⁴³ Mehmet Necati Kutlu, **Nazım Hikmet Havana'da**, Literatürk, İstanbul, 2003, s. 26-27-31.

2.2 Devrim Sonrası Küba Edebiyatı

Latin Amerika edebiyatı araştırmalarında, "boom" olarak tanımlanan yazarlar grubu bu zengin edebiyatın "miladı" olarak anılmaya devam etmektedir. "Boom" dönemi yazarlarının önemli ortak yönlerinden biri, gerçeküstü öğelere yer vermelerine karşın, gerek öz yaşam öykülerinde gerekse anlatım biçimlerinde birçok benzerlik bulunmaktadır. Siyasal eleştiri "Boom" dönemi yazarlarının söylemlerinde önemli yer tutar. Hemen hemen tümü sol eğilimli olan "Boom" dönemi yazarlarının eserlerinde yoğun bir şekilde Amerika Birleşik Devletleri'ne başkaldırı görülmektedir. Çağdaş dönemde bu eleştiri, tarihsel olarak İspanyol sömürgeciliğine yönelmektedir. Yazarların tümünde insanı temel alan bir kaygı vardır ve bu yüzden insan hakları konusunda hassastırlar. Kendilerini dünya vatandaşı olarak görürler, düşünceleri evrensel olmakla birlikte anlatılanların çerçevesini geçmiş ve şimdiki Latin Amerika olarak belirlemektedirler. Eserlerinin içeriğini dünya görüşleri ve ideolojilerine göre biçimlendiren bu yazarların anlatım teknikleri ve üslup kaygıları da üst düzeydedir. Eserlerinde iç monologlara, bilinç akışına ve geriye dönüşlere sık sık yer vermektedirler. Bu dönemin Kübalı yazarları arasında José Lezama Lima (1912-1976) ve yenilikçi tutumuyla Guillermo Cabrera Infante (1929-...). vardır.⁴⁴ Birçok edebiyat araştırmacısı, bu kuşağı izleyen önemli yazarlara "post boom" adını vermiş ve bu terim literatüre girmiştir.. Küba'da ise yavaş yavaş söz edilmeye başlanan "boom cubano" kendini göstermektedir. Hem yayın dünyasında hem de okuyucuda, her ne kadar çoğu kez siyasal olaylara dayansa da, genel olarak Küba'ya, adada ve ada dışında yaşayan Kübalı yazarların yapıtlarına yönelik yoğun bir ilgi mevcuttur. Örneğin İspanyol *Qué Leer* dergisi bu gerçeği teslim eden, biraz da

⁴⁴ Mehmet Necati Kutlu, "Carlos Fuentes'in İki Romanında Meksika Tarihi" (Doktora Tezi), Ankara, 2001, s. 46-47.

eleştirel tonlama içeren şu yaklaşımla değiniyor konuya: "Bugün İspanya'da verilen bütün edebiyat ödülleri mutlaka bir Kübalı katılmak zorunda mı?"

Farklı taraflarda olsalar da Kübalı yazarların odaklandığı konuları ikiye ayırabiliriz. İlki, Küba'nın askeri serüvenleri ve bunların toplumda yol açtığı travmaları ele alan yayımlar, ikincisi ise, günlük yaşam perdesine yansıyan siyasal ve toplumsal sorunlardır. Kübalı yazar Eliseo Alberto'nun(1951-) 1998 Alfaguara ödülü kazanan ve savaştan dönen Kübalı bir göçmenin Amerika Birleşik Devletleri'nde ölüm arayışı serüvenini anlattığı *Caracol Beach* (Salyangoz Plajı) ilk gruba dahil edilebilecek bir yapıttır. Norberto Fuentes⁴⁵'in *Dulces Guerreros Cubanos*'u Küba'nın giriştiği neredeyse bütün savaşları anlatmaktadır. Ancak bu iki kitabın da ana temasını, Küba tarihinin belki de en fazla polemik yaratan olayı (General Ochoa ve arkadaşlarının idamı)⁴⁶ oluşturmaktadır. Geçmişe dair ama "güncel" bu kitaplara, yine aynı çizgide ancak bu kez güncelliği ağır basan bir başka kitabı, Manuel Vázquez Montalban'nın (1939-2003)., Papa'nın Küba'yı ziyaretinden sonra kaleme aldığı, *y Dios entro en La Habana*'yı(ve Tanrı Havana'ya Geldi) diğerlerinden ayrı bir yere ama aynı listeye ekleyebiliriz. Küba edebiyatında önemli bir birikim ve dikkat talep eden barok tarz önemli bir gelenek oluşturur. Son yıllarda yayımlanan ve okuyucudan ilgi gören romanlar ise bu gelenekten önemli ölçüde ayrılmaktadır. İşte bu değişim tablosu içinde bir yazar istisna oluşturmaktadır. O da

⁴⁵ Norberto Fuentes, Kübalı gazeteci ve yazardır (Küba 1943-)

⁴⁶ 12 Haziran 1989 tarihinde Devrimci Silahlı Kuvvetler Bakanlığı General Arnaldo Ochoa'nın yolsuzluk, ekonomik kaynakların israf edilmesi ve uyuşturucu kaçakçılığı suçlamalarından dolayı gözaltına alındığını açıklar. Mahkeme süreci boyunca askeri hapisanede tutulacak olan Ochoa mahkemece tüm suçlardan ötürü suçlu bulunacak ve idam cezasına çarptırılacaktır. 1 ay sürecek ve devlet televizyonundan canlı verilen duruşmalarda Ochoa ve ekibi suçlamaları kabul ederek itirafta bulunmuşlardır. 12 Temmuz günü sabaha karşı Baracoa askeri üste kurşuna dizilir. İsteği üzerine gözleri bağlanmaz ve infaz mangasına ateş emrini kendisi verir. Ölümü ertesi gün Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi yayın organı *Granma* tarafından tüm ülkeye duyurulur. Mezarı Havana Mezarlığı'ndadır. (<http://tr.wikipedia.org>)

Jesus David Curbelo'dur. (1965 -). 1965 yılında Camagüey'de doğan Curbelo'nun *Inferno* adlı romanı, taşıdığı ad ile Lezama Lima⁴⁷'nin *Paradiso* (Cennet) adlı başyapıtına bir replik oluşturmakla kalmayıp, dil ve teknik olarak bu romanın yanı sıra James Joyce⁴⁸'un *Ulysses*'ine yaslanan önemli bir yapıt olarak karşımıza çıkıyor. Son yıllarda Küba'da roman dilini bu köklü gelenekten hayli uzağa savuran ve kazandığı uluslararası başarı nedeniyle, kendisinden daha genç yazarları dil açısından etkileyen yazar ise Pedro Juan Gutiérrez oldu. 1950 doğumlu Gutiérrez'in mesleki profili romanına dair ipuçları verir niteliktedir⁴⁹. İlk romanı *La trilogía sucia de La Habana*, teknik açıdan roman olamamış, fragmanter bir yapıt olmasına karşın, dili ve Küba gerçekliğine cepheden yaklaşımıyla hayli ilgi, beğeni ve bir o kadar da nefret uyandırmıştır. İkinci romanı *El Rey de la Habana* (Havana'nın Kralı) bu teknik eksikliği aşıyor ancak aynı tematik izleği devam ettiriyordu. Buna bir de *Animal Tropical*'i ekleyebiliriz. Yayın dünyası ona çekici bir takma isim bulmakta gecikmedi. Gutiérrez artık "Karaippler'in Bukowski'siydi. 2000 yılında Kübalı Yazarlar Birliği ikinci başkanı Roberto Zurbarano⁵⁰'ya göre ada dışında yaşamayı seçen yazarlar, bu dinamizmin sunduğu olanaklardan yoksun kalmıştı çünkü Küba gün be gün değişiyordu. Küba'daki rejime muhalif ve bu rejimin maduru olmanın yabancı ülkelerde yazarlara sağladığı avantajlar çok sayıda yazara çekici gelmişti. Zurbarano, Zoé Valdés örneğini verdi. Küba'da yaşarken iktidar bloğu içinde yer alan Valdés Avrupa'da bir anda rejim mağduru oluvermiş, ardına aldığı rüzgar ve asil olarak da yeteneği sayesinde kısa sürede uluslararası başarı kazanmıştı. Oysa

⁴⁷ José Lezama Lima (1912-1976).

⁴⁸ İrlandalı yazar James Augustine Aloysius Joyce, 1882 yılında Dublin'de doğar 1841'de Zürih'te ölür.

⁴⁹ 15 yıl süren gazetecilik ve dondurma satıcılığı, beş yıl istihkam askerliği, yüzme ve kayak hocalığı ile tarım işçiliği yapmıştır.

⁵⁰ 1965 yılında Küba'da dünyaya gelmiştir. Öykü yazarı ve eleştirmen. Yapıtları Küba'da ödül almaya hak kazanmıştır.

endüstriyel yayıncılık dünyasının bir parçası haline gelince, hatta ısmarlama yapıtlar ortaya koyunca, yazar olarak ortaya koyduğu parlak çıkışını son yapıtlarında sürdürmemiştir. Küba'da yaşamayı sürdüren genç kuşak yazarlarından söz edersek Ena Lucia Portela⁵¹'dan ve romanı *El Pájaro: Pincel y Tinta China*'dan başlamak yerinde olacaktır. (Avrupalı yayınevlerinin Kübalı genç yazarlardan beklediği edebiyat üzerinden siyaset ve tropik dünya klişelerine karşılık düşmemektedir.) 1967 doğumlu Amir Valle⁵² ise yazarlığın yanı sıra gazeteciliği, senaryo yazarlığını ve edebiyat eleştirmenliğini sürdürmektedir. Yazarın incelemeleri yanı sıra *Las Puertas de la Noche* (Gecenin Kapıları) ve *Si Cristo Desnuda* adlı polisiye örgü taşıyan romanları öne çıkmıştır.⁵³

⁵¹ 1972 yılında Havana'da doğmuştur.

⁵² Amir Valle Ojeda 1967 Guantanamo doğumlu Kübalı bir yazardır.

⁵³ Halil Beytaş, "Küba'da Neler Oluyor?", **Reseña**, İstanbul, 2002, , s. 13.

2.3 Zoé Valdés'in Hayatı ve Eserleri

2 Mayıs 1959 yılında Küba'nın başkenti Havana'da dünyaya gelen Valdés, Havana Üniversitesi'nde ikinci sınıfa kadar filoloji eğitimi almış, Enrique José Varona Pedagoji Enstitüsü'nde dördüncü sınıfa kadar pedagoji eğitimini sürdürmüştür. Paris'teki Küba elçiliğine bağlı olarak çalışan Kültür Ofisi ile UNESCO'nun Küba delegasyonunda çalışan Valdés, çeşitli röportajlarında, çocukluğunun geçtiği altmışlı yıllarda babasının evi terk etmesinden dolayı anne, büyükanne ve teyzeden oluşan kadın ağırlıklı çevrede yetişmesinin eserlerine yansıdığını belirtmektedir⁵⁴. Yıllarca beraber yaşadığı bu üç kadının etkisiyle olsa gerek eserlerinde her zaman kadın ön planda erkek ikinci planda karşımıza çıkmıştır.

Annesi, onun için gerçekliği ve cesareti simgelerken büyükannesi bunun tam tersine şiiri, tiyatroyu, dini; teyzesi ise Corin Tellado'nun⁵⁵ romanlarına düşkün özgün bir insanı simgelemektedir ve bu üç karakter Valdés'in geleceğini oluşturmada birebir etken olmuşlardır. Çocukluğunda içe dönük, yalnız, ülkesindeki sıcaktan ve nemden dolayı birçok Kübalı gibi astımdan muzdarip bir çocuk olan Valdés, iyi bir kitap okuyucusu olmanın hayatını değiştirebileceğini henüz yaşamının ilk başlarında anlamıştır. Onun kitaplara yönelmesinde etkili olan kişi, tiyatroyla da yakından ilgilenen, sayısız kitaba, özellikle şiir kitaplarına sahip olan büyükannesidir. Bu kitaplar yazarı ruhsal ve fiziksel bağlamda koruyan bir çeşit sığınak vazifesi görmekteydi. Yazar o zamana dair anılarını şu sözleriyle dile getirmektedir:

⁵⁴<http://zoevaldes.wordpress.com> (24.06.09)

⁵⁵ Corin Tellado takma adıyla ünlenen María del Socorro Tellado López, 1927 yılında İspanya'da dünyaya gelmiştir. Yazdığı romantik romanlarla ünlenmiştir.

“Tek göz oda evimizin bir köşesine oturur, sırtımı duvara yaslar bitmek bilmeyen astım krizleri eşliğinde hayallere daldım. Her zaman düş zenginliği içinde yaşadım. Kitaplar sayesinde bir ayağım dünyada diğer ayağım aydaydı.”⁵⁶

Bundan sonraki dönemlerde Valdés bir günlük tutarak yavaş yavaş yazmaya ve edebiyata olan ilgisini geliştirmeye başlamıştır. Araştırmacı Miguel Gonzalez, Valdés’in yetiştiği yılların bir edebiyatçının ortaya çıkması için çok da uygun bir dönem olmadığını savunmuş fikirlerini şöyle ifade etmiştir:

“Yetmişli yıllar ne yazık ki edebiyatı keşfetmek için uygun yıllar değildi. Heberto Padilla (1932–2000) adlı Castro karşıtı Kübalı şair, 1968 yılında Fuera del Juego (Oyun Dışı) adlı, rejimi eleştiren şiir antolojisi yüzünden Castro karşıtlığı nedeniyle hapse atılması ve ilerleyen zamanda ülkeyi terk etmeye zorlanması sonrasında Amerika’ya göç etmiştir.”⁵⁷

İşte bu, “Caso Padilla” (Padilla Olayı) olarak bilinmektedir. Bu olayla beraber yazarların bir kesiminin ve kendini sanata adayan çevrelerin rejime olan inancı yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Bugün bile şehrin duvarlarından Sadece duvarlarda “Socialismo o Muerte” (Ya Sosyalizm Ya Ölüm) türünden yazıların, kişiliği henüz şekillenmekte olan Valdés’in üzerinde etkili olması muhtemeldir. O zamanlar henüz Küba vatandaşı olan Valdés on iki yaşındayken altı yıl boyunca katıldığı çalışma kamplarını çeşitli röportajlarında dile getirmiştir. Küçüklüğünde yasaklı kitapları okuyarak kendi rejimini başlatmıştır. On dokuz yaşının sonlarında

⁵⁶ <http://zoevaldes.wordpress.com> (24.06.09)

⁵⁷ Miguel Gonzales Abellas, Visiones Para Leer a Zoé Valdés, University Press of America, Maryland 2008, s. 25.

“Mercaderes Dos”⁵⁸ denilen, sanatçıların ve Miguel González Abellas’ın “özel insanlar” olarak nitelediği farklı cinsel tercihleriyle dikkat çeken insanların, günlerini geçirdiği bir çeşit dostluk evinde hemen hemen dört yıl yaşamıştır. Seksenli yıllar Valdés için inişlerle ve çıkışlarla geçer. Yazarın ilk eseri *Respuestas Para Vivir* 1982 yılında Roque Dalton Şiir ödülünü almasına karşın ancak dört yıl sonra yayımlanabilmiştir. İkinci eseri *Todo Para Una Sombra*, (Herşey bir Gölge Uğruna) Carlos Ortiz ödülünü kazanmış ve ilk eseriyle beraber 1986 yılında yayınlanmıştır.

Valdés, bir süre sonra Alfredo Guevara ile evlenip Paris’e gider. Alfredo Guevara, Kültür Ataşesi olarak atandığından dolayı Hükümet ona ekibini Fransa’ya taşımasına izin verir. Ama bu yurt dışı macerası Valdés için zevkten öte çalışma saatlerinin ağırlığı yüzünden işkenceye döner. Ayrıca Paris’e gitmeden önce İspanya’ya uğrar ve burada daha önce hayatında görmediği yiyeceklerle ve mağazalarla karşılaşır ve bu şahit olduğu olayları eserlerinde mutlaka kadın karakterlerin ağızlarından dile getirmiştir.

Seksenleri trajik bir olay ile kapatır. İkinci eşi Alfredo Guevara 3 Eylül 1989 yılında Havana’dan İtalya’ya gelen uçağın kötü hava koşulları yüzünden düşmesi sonucu vefat eder. Bu olayın herhangi bir uçak kazası değil de belirli bir niyetle düşürüldüğünden şüphelenilmiştir. Tüm bu olaylar bir anda Valdés’in hayatını değiştirmiştir. Böylelikle ona ilk büyük başarısını getiren *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) Küba’da yayımlanan *Sangre Azul* (Mavi Kan), *La Hija Del Embajador* (Elçi’nin Kızı), *Te Di La Vida Entera* (Sana Tüm Hayatımı Verdim) ve *Cafe Nostalgia’nın* bölümlerini yayımlayabilen yazar bu romanlarında Küba’nın

⁵⁸ <http://zoevaldes.wordpress.com/2008/10/28/el-ultimo-banquete-en-mercaderes-dos/>, Valdés’in annesiyle beraber yaşadığı bir çeşit apartman dairesidir.

cennet değil de cehennem olduğunu anlatmaktadır. Doksanların gelmesiyle Sovyetler Birliği önderliğindeki Doğu Bloğunun çökmesi ve Berlin Duvarı'nın kalkmasıyla Küba'da değişimler hız kazanmıştır. Elektrik kesintileri artmaya başlamış, 1994 yılının yaz aylarında binlerce umutsuz insanın deniz yolculuğu için kırık dökük sallara binerek adayı terk edip Amerika'ya gitmeleri ülkede ciddi problemlerin olduğunun ortaya çıkmasının bir göstergesi olmuştur. Bu ve bunun gibi sosyal sorunlar o zamanın Küba'sında iki sınıfı ortaya çıkartmıştı. İlki, yurtdışında özellikle Amerika'da akrabaları olanlar diğeri ise olmayanlardı. Daha sonrasında, güçlü bir fenomen olan fahişelik durumu ortaya çıkmıştır ki bu durum devrim ile tükenmiş, üstesinden gelinmiş konulardı. Bu sırada Valdés Fransız hükümeti tarafından konferans vermek üzere davet edilmesiyle Küba'yı bırakıp Paris'e yerleşir. Yaşamının bu döneminde, Ada'yı *La Nada Cotidiana*'nın (Gündelik Hiçlik) İspanyolca'dan sonra ilk defa Fransızca'ya çevrilmesi arifesinde üçüncü kocası ve kızıyla terk eder. *La Nada Cotidiana*'nın (Gündelik Hiçlik) büyük başarısı onu Fransa'da yaşamaya teşvik eder.

1997 yılında uzun uğraşlar sonucunda Fransız Hükümeti Valdés'e Fransız vatandaşlığını verir. 1992 yılında Kübalı yazarlar *La Nada Cotidiana*'nın (Gündelik Hiçlik) yarattığı derin etkiyi ve Valdés'i aşağılık, bayağı, müstehcen olarak nitelendirmişler ve bu eseri çok basit ve ucuz bulduklarını belirtmişlerdir. Kübalı eleştirmenler eseri Almanya, İspanya ve Fransa'daki başarılarına rağmen edebi yönden de zayıf ve biçimsiz bulmuşlardır.

Sonuç olarak Valdés doksanlı yılların sosyolojik roman akımının başlatıcısı olarak sayılabilir. Onu takiben şu anki politikayı eleştiren ve cinsellik yönü ağır

basan romanlar yazan birçok yazar ortaya çıkmıştır. Hem eylemci hem de politik bir figür olarak Valdés'in şimdiki edebiyatı ilk zamanlarındakinden farklı yönde ilerlese bile o, herkesin ilgisini çekmeyi başarmaktadır ve sürgünden yürüttüğü savaşına devam etmektedir.⁵⁹

Valdés için edebiyat, gizem ve özgürlük, ifadelerini rahatça insanlarla paylaşabilmek demektir. Edebiyatın içine girdikçe bildiği yoldan şaşmamayı, inat etmeyi öğrenmiştir. Küçük yaşında başlayan sanat serüvenine sürgünde olmasından dolayı kalbi kırık bile olsa tüm gücüyle devam etmektedir. Sadece roman yazmakla kalmamış şiire de yer vermiştir. Bunun yanında yönetmen olan kocası Ricardo Vega ile ortaklaşa kurdukları Lunaticás Producción adlı prodüksiyon şirketlerinde kocası yönetmenliğinde çeşitli kısa filmlere yer vermişler, Küba'nın ilk kısa metraj erotik filmini *Caricias de Oshun*'u (Oshun'un Okşayışları) çekmişlerdir. Kocasıyla beraber internetten yayın yapan Telebemba adlı haber, sanat, politika konularında izleyicileri bilgilendiren bir kanal kurmuşlardır.⁶⁰ Küba'da erotik ve pornografik yazılar yazmakla suçlanmasına rağmen onu suçlayanların tamamı Küba değil Castro'nun yandaşları oldukları oldukları da önm sürülen bir görüşlerdendir. Ayrıca, kendisini erotik yazılar yazmakla suçlamak, onun için bir onur olduğunu ifade etmektedir. Her zaman kendine Anais Nin'i⁶¹ örnek almıştır. New York Times onu Küba edebiyatının Madonna'sı (1959-) ve Anais Nin'i olarak tanıtmıştır. Halen kızı Luna ve kocası Ricardo Vega ile Fransa'da yaşamaktadır. Yazarın bu zamana

⁵⁹ Miguel Gonzales Abellas, *Visiones Para Leer a Zoé Valdés*, University Press of America, 2008, s. 4-5-6-7-8-9-10-11-12-13.

⁶⁰ <http://www.telebemba.com> (18.06.2008)

⁶¹ Anaïs Nin (1903 - 1977) İspanyol, Küba ve Danimarka kökenli Fransız yazardır. Günlükleri ve erotik yazılarıyla tanınır. Günlükleri 11 yaşından başlayarak ölümüne kadar 60 yıldan uzun bir dönemi kapsar.

kadar yayınlanan eserleri sırasıyla: 1986 yılında *Vagón Para Fumadores* (Şiir kitabı), *Todo Para una Sombra* (Şiir kitabı), *Respuestas Para Vivir* (Şiir kitabı), 1992 yılında *Del Poema al Guión*, 1993 yılında *Sangre Azul* (Roman), 1995 yılında *La Hija Del Embajador* (Roman), 1995 yılında *La Nada Cotidiana* (Roman), 1996 yılında *En Fin, El Mar, Cólera De Angeles* (Roman), *Te Di La Vida Entera* (Roman), 1997 yılında *Los Poemas de la Habana* (Şiir), *Café Nostalgia* (Roman), 1998 yılında *Traficantes De Belleza*, 1999 yılında *Cuerdas Para El Lince* (Şiir), *Los Aretes De La Luna* (Çocuk Kitabı), *Querido Primer Novio* (Roman), 2000 yılında *El Pie De Mi Padre* (Roman), 2001 yılında *Milagro En Miami* (Novela), 2002 yılında *Breve Beso De La Espera* (Yayınlanmamış şiir kitabı), 2003 yılında *Lobas De Mar* (Roman), 2004 Yılında *La Eternidad Del Instante* (Roman), 2006 yılında *Bailar Con La Vida* (Roman), 2007 yılında *La Cazadora De Astros* (Roman)⁶². Senarist olarak yer aldığı projeler: *Vidas Paralelas*, uzun metrajlı sinema filmidir. Yönetmen: Pastor Vega, *Amorosa*, uzun metrajlı sinema filmidir. Yönetmen: Pilar Távora, *Desequilibrio*, uzun metrajlı sinema filmi, *Cantata*, Sanatsal video, *Profecía*, uzun metrajlı sinema filmidir. Yönettiği Projeler: *Caricias de Oshún* (kısa metrajlı sinema filmi) Eşi Ricardo Vega ile beraber Canal+ Francia için yönetmiştir. Sinema için hazırladığı prodüksiyonlar: *Cuba La Bella, Régression*. Bir dizi Kübalı yazarın incelendiği (Moisés Finalé, Roberto García York, Guido Llinás, Jorge Camacho, Gina Pellón, Jesús Selgas, Agustín Fernandez, Jesús Rivera) ve Ricardo Vega tarafından yönetilen çalışmaları da vardır.⁶³ Katıldığı konferans ve festivallerden bazıları: 1990 ve 1991 yıllarında New York'ta Latin Festivaline katılmıştır. 1997 yılında Club Faro de Vigo İspanya'da çeşitli şiir dinletilerine

⁶² <http://www.zoevaldes.com.fr/fs01.htm>. (03.03.08)

⁶³ <http://www.zoevaldes.com.fr/fs01.htm>. (03.03.08)

katılmıştır. Birçok defa Uluslararası Havana Film Festivali için çalışmıştır. 1994'te Kolombiya'da Uluslararası Medellín Şiir Festivaline katılmıştır. 1998'te Cannes Film festivalinde jüri üyeliği yapmıştır. Yazar, 1998 ve 1999 yıllarında Planeta yayınevinin düzenlediği yarışmada jüri üyeliği yapmıştır. 2000 yılında Harvard Üniversitesi'ndeki konferanslara katılmıştır⁶⁴. Halen çeşitli aktivitelere ve organizasyonlara katılmaya devam etmektedir.

⁶⁴ <http://www.zoevaldes.com.fr/fs01.htm> (18.01.2008)

2.3.1 La Nada Cotidiana (Gündelik Hiçlik)

“Cenneti kurmak isteyen bir adadan geliyor” cümlesiyle başlayıp yine aynı sözlerle biten eser, 9 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümün içeriği ile çelişen “vatan için ölmek yaşamak demektir” adlı ironik başlığında bir melek ve bir kadının ölümlerle yaşam, gerçekte hayal arasında geçen diyalogu sunulmaktadır. Adalı (Kübalı) kadının ülkesinden kaçma isteğini bize hissettiren yazar bu sarışın, çapkın bakışlı meleğin anlamsız cümlelerinden, tuhaf havasından sözlerinden hiçbir şey anlamamasına karşın onun sonsuz bir varlık gibi konuştuğunu hisseder. Yanlış ama güzel, merhametsiz ama iyi, bu gelgitler arasında sürüklenirken melek bir anda altın bir yıldırım tarafından öldürülür ve kadın hiçliğin sesiyle irkiliverir. O artık ölmüştür. Hiçlik ona elli cennet elli cehennem puanı olduğunu, ruhunun cehenneme yollanmak için yeteri kadar günahkar olmadığını ama cennete gidecek kadar da iyi biri olmadığını bu durumda sonsuza kadar Araf'ta kalamayacağını belirtir, kadın bu durumda kendinin karar vereceğini söyler ve gözlerini açar, uyandığında deniz yanan tenini okşamaktadır, onu adasına geri dönmek zorunda bırakmışlardır, ne yapacağını bilememiş, cenneti kurmak isterken cehennemi yaratan o adaya yeniden yol almıştır. Yer yer otobiyografik özelliklerin hissedildiği eserin “Kahramanca Bir Doğum” adlı ikinci bölümünde yazar kendi doğumunu anlatmaktadır.

1 Mayıs 1959 yılında annesi 9 aylık hamileyken Castro'nun söylevini dinlemek amacıyla Devrim Meydanı'na doğru yürürken başlamış doğum sancıları. Valdés'in Castro hakkındaki düşüncelerine ilk defa bu bölümde rastlamaktayız:

“Fidel zakkumdan acı söylevini sürdürürken ben de sille tokat, kafa atarak bu vücütten kurtulmaya çabalıyormuşum⁶⁵”

Gerilla hekim, Elena Luz’un (annesinin) 1 Mayıs Dünya İşçi Bayramı’nda koluna bir serum takar. Saatler süren doğum sancısının ardından doğan Valdés, babasının biraz kırgın olduğunu bize şu sözlerle aktarmaktadır:

“Babam sevinçten uçuyordu ama biraz kırgındı çünkü 1 Mayıs’ta Muzaffer Devrim İşçilerinin Bayramı’nda değil de 2 Mayıs’ta doğmuştum. Küba bayrağına sarılı, plasenta suyundan yapış yapış bir bebekken daha şimdiden devrimcilik görevimi yerine getiremediğim için serzenişlere hedef oluyordum.⁶⁶”

Belki de babasının tek tesellisi kızının ismini Patria (vatan) koymasındır. “Dehşet ve Utanç Arasında, Yocandra” adlı üçüncü bölümünde Valdés doğarken kafasının annesinin kalça kemiğine sıkışıp kalmasından dolayı havasız kalmasıyla bir ömür boyu sürecek astımı kendi vurdumduymazlığıyla birleştirerek dünyaya karşı kayıtsız kalışından ve bu zorluğu ömür boyu yaşamak zorunda kalışından bahsetmektedir. İlk defa üçüncü bölümde yazarın özel hayatına ilişkin detayları bulabiliriz, ilk defa “Nihilist” ve “Hain” takma adıyla bahsettiği hayatında çok önemli yere sahip iki erkekte haberdar olmaktadır. Bu iki erkekle yaşadığı bunalımlı serüvene bir yandan akıl erdiremezken diğer yandan bunun otuz yaş bunalımının sonucu olduğuna bir anlamda kendini inandırmak istemektedir. Bu düşünceler içinde işe gitme vakti geldiği zaman, bu bölümde Castro rejimin diğer tarafını, bize yansımayan yüzünü eserin şu satırlarından anlamaktayız:

⁶⁵ Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, Telos Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 16.

⁶⁶ a.e. s. 19.

“Kahve yudumları beni kendime getirdi, dişlerimi fırçaladım, esmer şekerli su ve dünkü seksen gramlık ekmek hakkımın dörtte biriyle idare etmeyi çok iyi beceriyorum, -ekmeğim olduğunda tabi- dörde bölüyorum; bir parçasını öğle yemeğinde, bir parçasını akşam yemeğinde, üçüncü parçayı, eğer daha önce birisiyle paylaşmadıysam, yatmadan önce ve dördüncü parçayı da kahvaltıda yiyorum. Ardından yeniden dişlerimi fırçaladım. Diş macununu bir komşudan alıyorum, karşılığında da ağzıma bile sürmeyeceğim leş kokulu soya kıyması veriyorum...”⁶⁷”

İlerleyen satırlarda sürekli elektrik kesintisinin olduğunu, asansörün bozulmasını, apartmanın sekizinci katından resmen gözü kapalı şekilde indiğini anlatmaktadır. Bir edebiyat dergisinin genel yayın yönetmeni olarak çalışmasına karşın iki yıldır rutin bir şekilde yaptığı işlerden işe bisikletle işe gitmek, boşuna pedal çevirmek kartını basıp masasına geçmesiyle iki-üç yıl gecikmeyle gelen yabancı dergileri okumaktan ülkesi Küba'nın kötü giden bu durumundan ve herşeye rağmen hayal kurmaktan sıkılmaktadır. Yine geleceği olmayan işine doğru gittiği sabahlardan birinde “işgüzar-militanın kızı” olarak adlandırdığı liseden arkadaşını görür ve ona ismini Yocandra olarak değiştirdiğini söyler ve bunun üzerine kız arkadaşı ismini niçin değiştirdiğini anlayamadığını, yoksa onun, yazarın, adada yaşayan rejim karşıtlarına katılıp katılmadığını merak eder. Yazarın adını Yocandra olarak değiştirmesinin en önemli sebebi 16 yaşında aşık olduğu, evlendiği ve sonrasında boşandığı adam yüzündendir. Ardından üç kez daha evlenip boşanan, bunca eskittiği kocadan sonra şimdi hayatını nöbetleşe yaşadığı sevgilisi... Eserin “Hain” adlı dördüncü bölümünde yazar, bize hayatını etkileyen bu erkekle nasıl

⁶⁷ a.e., s. 22.

tanıştığını en ince ayrıntısına kadar anlatır. Daktilo kursundan dönerken birden yağmurun başlamasıyla kimsenin olmadığı sokakta Aguiar parkının ortasında ona rastlar. Hain onu bir manastırın sahanlığına sürükler, son kitabından bir bölüm okur. Adını bile sormadan “Yağmurla doğan genç kıza” diye kitabın nüshasına yazar. Tüm geceyi orada edebiyattan konuşarak geçirirler. Sonraki günlerde Hain genç kıızı izlemeyi sürdürür, ta ki genç kız Hain’in evine gidene kadar... Evine gittiği gün karşılaştığı ilk soru bakire olup olmadığıdır:

“İkinci gece bana bakire olup olmadığını sordu. Tabii bakire olduğumu söyledim, gerçekten de öyleydi, daha hiç kimse vajinama girmemiş, kızlığım bozulmamıştı. Bu ona çok aykırıydı. Eğer hala bakireysem, kızlığımın bozulması gerekmekteydi, ama bunu yapan asla o olmayacaktı. Bunu yapamazdı bakirelere tahammülü yoktu, kızlık zarı gibi nazik ve duyarlı bir şeyi yırtmaya cesareti yoktu.”⁶⁸

Hain’in onunla birlikte olması için öncelikle kızlığından kurtulması gerektiğini anlayan genç kızın ilk işi, hapisaneden çıkan bir mahkuma kendini teslim etmesidir. Hain aslında genç kızın masumiyetinin bekaretini bozmuştu, genç kız onu öylesine çok severken Hain onu hiçbir zaman ciddiye almamıştı. İlk sevdiği adam olmuştu, böylece aşk hikayeleri başlamış oldu. Rehber öğretmene verdiği bin peso karşılığında bütün bir yıl okula gitmemiştir. Üsüne üstlük bu paralar sayesinde onu Eğitim Enstitüsü’ne bile yazdırmışlardı, işte eserin bu kısmında Küba’da o çok övülen eğitim sistemlerinin iç yüzüne rastlamaktayız. “Yetenek yoktur, yetenek yerine getirilmiş görevdir” sloganıyla ortalığı altüst etmeye çalıştığı bir dönemde

⁶⁸a. e., s. 31.

Hain sayesinde Spor Akademisi'ne girmeyi başarmıştı. Buraya girmenin ön koşulu militan olmak ve bu süre zarfındaki tüm işlere yardım etmektir. Genç kız Hain ile ilişkisi sırasında her zaman sömürülen horgörülen taraf olmuştur. Bir anlamda Hain'in öğrencisi görünümündedir. Üç haftalık spor akademisi hayatından sonra okulu bırakmıştır fakat yine Hain'in parası sayesinde o hiçbir zaman bitirmediği okulundan diploma sahibi olmuştur. Bu sırada annesi ve babası onu lise son sınıfı Pinos adasında yatılı bir okulda bitirdiğini, gerçek bir militan olduğunu, spor akademisinde burslu okuduğunu yazları da tarlada çalıştığını sanıyorlardır. Bundan 3 yıl sonra bir gün, yıl sonu sınavını geçmek için hocasına para götürürken apar topar Hain'nin onu kolundan çekmesiyle kendini evlendirme dairesinin önünde bulur. Hain'nin evlenmek istemesinin asıl nedeni Avrupa'da bir iş bulması ve oraya gidebilmesi için evli olma şartıdır. Annesiz, babasız, neşesiz, kadehsiz evlenmek en kötüsü de kullanıldığını bile bile evlenmek olmuştur. Annesi ve babası öğretmeniyle evlenmesine sevinmişlerdir, zaten yapacak başka bir şeyleri de yoktur. Dört yıl süreyle yurtdışında kalmışlardır. Bu dört yıl boyunca Hain tüm zamanını tavan arasına kapanarak sözde Nobel alacağı daha tek satır bile yazmadığı kitabının çalışmalarıyla ilgilenmektedir. Bir gün sessizce tavan arasına giden genç kız Hain'nin öve öve bitiremediği romanına daha tek bir kelime dahi yazmadığını fark etmesiyle onun için yaptığı fedakarlıkları irdelemeye başlar. Roman yerine yazdığı üç yüz sayfa dolusu "Herkes beni izliyor" cümlesi Yocandra'yı adeta şoka sokar. Daha sonrası klasiktir; uçak, boşanma. Bir kez daha evlenir ve eşini bir uçak kazasında kaybeder. Hain ise birçok defa evlenmiştir. Bütün eşleri onu terk eder. Eserin "Yoz Kültür Evi" isimli beşinci bölümünde yazar annesiyle olan ilişkisinden bahseder. Annesi artık geçmişte yaşamaktadır. Geçmişle ilgili her türlü ayrıntıyı

hatırlamaktadır. Annesi bu denli geçmişin etkisinde kalırken Yocandra'nın aklına küçükken taşındıkları yeni evi gelmiştir. Ailesi bu büyük eve taşındıkları için o kadar mutlu olmuştu ki evin içindeki muhteşem eserleri yokeden rutubeti bile görmezden gelmişlerdir. 1967 yılında Che'nin öldürülmesinden sonra annesinin akli dengesini yitirmesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Annem altmışyedi’de Che’nin ölümünden sonra üşütmeye başladı. Che annem için bir ilahtı. Hatırlıyorum okuldan döndüğümde annemi kafasına Küba bayrağı sarılmış halde, ağlarken buldum:

“Ama niçin? Neden? Ağzından başka bir söz çıkmıyordu. Babam ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözlerle bir ölüm sessizliğinde annemi izliyordu. Anneme yaklaştım ve bayrağı, tam alnının ortasına gelen yıldızlardan öptüm annem bu ölümün etkisinden hiç kurtulamadı.⁶⁹”

Daha sonraları Yocandra arkadaşı Gusana'nın evine taşındı. Bir gün Gusana kendisinden yaşlı bir İspanyolla evlenip dairesini de Yocandra'ya emanet edip gider. “Gusana” adlı altıncı bölümde Gusana ve Yocandra'nın birbirleriyle mektuplaşması konu alınmaktadır. Gusana'nın mektubunda büyük umutlarla gittiği İspanya'dan beklediği ilgiyi görememesinden yakınmaktadır, artık evlendiği yaşlı adama katlanamamaktadır üstüne üstlük Madrid'teki bütün yakışıklı erkekler ya homoseksüel ya da evlidirler. Birkaç defa lezbiyen ilişkiyi aklından geçirmiştir ama Aids korkusuyla bu sevdadan vazgeçmiştir. Bize o zamanki Madrid'ten bir takım manzaraları aktarmaktadır. Mektubun sonunda Vaşak adlı kişiden haberdar

⁶⁹a. e., s. 54.

olmaktayız. Vaşak Gusana'nın İspanya'ya gitmeden önceki tutkulu aşkıdır. Parasız Vaşak yerine yaşlı İspanyolu tercih edip İspanya'ya yerleştiği zaman Vaşak' a bir apartman dairesi verirler, iki hafta sora dairesini villayla değiştirmişlerdir. Vaşak sanat tarihi okuduğu için yeniden resme merak salar. Japonya'ya yolladığı tablosu yüksek bir fiyata satılır. Ama bir süre sonra DKK Komisyonu'dan gelen bir grup Vaşak'ı fırsatçılık, nüfuz ticareti yapmakla, yeni zengin olmakla suçlanarak hapse atılmıştır. Daha sonra Vaşak'ın hayranı olan Japon bakanın ricasıyla serbest bırakılır ama bu sefer ne lüks evi ne de tabloları vardır. “Vaşak” adlı yedinci bölümde yazar Vaşak ile nasıl tanıştığını ve onunla ilgili anılarını anlatmaktadır. Vaşak'a bu kadar önem vermesinin en önemli nedenlerinden biri onun da Yocandra gibi aynı görüşleri paylaşmasıdır. Onun kaderi de kaçmak ve saklanmak üzerine kurulmuştur. Vaşak'ın tutuklanmasından bir gün öncesine kadar beraberlerdi. Ta ki Vaşak Yocandra'yı telefonla arayıp hala hayatta olduğunu bildirene kadar... “Nihilist'li Geceler” adlı sekizinci bölümde yazar José Lezama'nın *Paradiso* adlı eserine gönderme yaparak bu bölümü erotik edebiyata adanmıştır. Çırlıçılak bir şekilde Nihilist'in gelmesini bekleyen Yocandra bir yandan onu düşlerken diğer yandan müzik dinlemektedir. Nihilist sinema yönetmenidir. Ticari bir yönetmen değildi, filmi sadece bir kez festivalde gösterilmişti. Nihilist'in klipleri de hoşta gitmemiş ve çok saldırgan bulunmuştur. Yocandra onunla Genç Sinema Festivali'nde tanışmıştır. Bir köşede Gusana, Vaşak ve bu romanda bahsetmediği Dev, Piyanist ve dişiyle otururken Nihilist'de esrar ve eroin getirmiştir. Sabaha kadar Nihilist ile buldukları her türlü otu içmişlerdir. Ertesi gün Nihilist Yocandra'nın hayatından iki yıl süre ile çıkıp gitmiştir. İki yılın sonunda bir gün Vaşak Yocandra'yı arayıp Nihilist'in filmini izlemek için evine geleceklerini söyledi ve böylece Yocandra ve Nihilist'in tutkulu

ilişkileri başlamıştır. Eserin dokuzuncu ve son bölümünde Yocandra Nihilist ile uyurken kapı sesiyle irkilir kapıyı açtığı vakit karşısında Hain'i buluyor. Hain evinde ışıkların kesik olduğunu söyleyip Yocandra'da kitap okumak istemektedir, Hain'i Nihilist ile tanıştırır. Bu son bölümdeki en önemli noktalardan biri hem Hain'nin hem de Nihilist'in kendilerine takılan bu adları öğrenmeleri ve bunun karşısında yaşadıkları kayıtsızlığa karşın Yocandra'nın tepkisidir. Bu son bölüm Yocandra'nın yaşadığı hayatla hayalini kurduğu hayatın arasında gel gitleriyle bize o anki ruh halini sunmaktadır. *La Nada Cotidiana*'yı (Gündelik Hiçlik) çıplak bir halde yazdığını ifade eden Valdés; bu romanını yazmanın, kendi kurtuluşu olduğunu dile getirmektedir. Şair olmanın kolay olmadığı Küba'da, kızıyla ve solgun geleceğiyle umutsuz bir kadının ne yapabileceğini bilmesi zordur. Belki bu yüzden çözümünü ya da protestosunu "çıplak" bir şekilde açıkça belirtmektedir. Kendi varlığının kinayesiymiş gibi, kıyafetlerine kadar varı yoğu elinden alınmışcasına, cennet olmak isteyen ve cehenneme dönüşen adanın hikayesini anlatmak istemiştir. Bu yapıt, her zaman şiirin içinden gelen bir yazar olduğunu belirten Valdés'in roman yazmaya kendini adapte etmesini sağlayan eserlerden biridir. 1994 yılında kitabının yazımını henüz bitirdiği sırada 5 Ağustos'ta Küba'da Balsero İsyanı çıkmıştı. Kadınlar omuzlarında çocuklarıyla beraber özgürlük adına yollara döküldüler. İşte o sırada yazdığı romanın gerçek bir tehlike olduğunu fark etti. Kitabın bir kopyasını Kübalı editöre teslim eder. Editör hiç şüphesiz kitabı veto etmiştir. O sıralar, büyük bir gizlilik içinde Havana'da Fidel Castro hakkında belgesel hazırlamakta olan Rainold Ismont adlı Fransız bir gazeteci Valdés'in eşi Ricardo Vega'dan Castro ile ilgili aradığı bazı belgeleri almak amacıyla iletişime geçer. İşte tam o anda Valdés'in aklına romanını bu gazeteciye teslim etmek gelir. Akabinde José Marti ile ilgili bir

konferans vermek üzere Fransa'dan bir davet alır. Tam da kitabının yayımlanma arifesidir, böylelikle kitap ilk defa Fransa'da yayımlanır ve Valdés bir daha Küba'ya dönmemiştir.

2.3.2 La Hija del Embajador (Elçi'nin Kızı)

1994 yılında Juan March Cencillo Kısa Roman ödülünü alan eser'in önsözünde Kübalı gitarist ve söz yazarı César Portillo de la Luz⁷⁰'un *Conmigo en la Distancia* (Benimle Uzakta) adlı şarkısının sözlerini kızı Luna ve eşi Ricardo'ya ithafen sözleriyle başlamaktadır. Fransa'da görev yapan Küba Büyükelçisi'nin kızı Daniela'yı konu alan eserin ilk bölümlerinde Daniela'nın valizini toplayarak Fransa'ya gelmesinden bahsedilmiştir. Daniela valizini toplarken diğer bir yandan artık bu ülkeden gitmeyi düşünmektedir, yeniden sırlarla dolu yaşamına geri dönmektedir. Aslında o eskiden olduğu ya da hiç olmadığı veya hep olacağı yerleri özler, geçmişi tüm benliğiyle hissederken geleceğinde kokusunu sanki bir filozofmuşçasına alır. İrlandalı büyükannesinin pasaportu ona iyi şans, Çinli büyükbabasının pasaportu ona sabır getirmişken Galiçyalı büyükbabasının pasaportu bir gün kurtuluşu olacaktır ya da en azından Daniela böyle ummaktadır. Yaşadığı yerler ona her zaman tımarhane gibi gelmiştir ve hepsini terketmek zorunda kalmıştır. Terk etmek ve gitmek herhangi bir köşeden dönmek gibidir. Valizini toplarken bunları düşünüp durmuştur. Daniela'nın kaçışına tanık olan kız arkadaşı çoktan hazırlanmıştır bile... Havaalanında kız arkadaşıyla kucaklaşır, dudağına bir öpücük kondurduktan sonra uçağa binmek üzerine gitmiştir. Uçakta sadece diplomatlar seyahat etmektedir. Daniela ise bu diplomatların mensubu oldukları ülkeler arasında en fakir ülke olan Küba'dan gelmektedir. Ama ülkesinin bu durumuna karşın o hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmamış, ne de olsa onu en çok heyecanlandıran şehir olan Paris'e gitmektedir. Ailesi onu her zaman ev yerine herhangi bir şehrin her hangi bir havaalanında karşılamışlardır, yıllar boyunca oradan

⁷⁰ Kübalı şarkıcı ve söz yazarıdır. (31 Ekim 1922-)

oraya sürüklenip durmuştur. Birkaç tane uyku ilacı alır çünkü rüya görmeden uyumaya ihtiyacı vardır. Ardında acılı ve üzgün bir sevgili, bir de kız arkadaş bırakmıştır.

Gecenin karanlığında uçakta herkes uyurken Daniela uyanmaktadır, bu sırada tuvaletten çıkan soluk tenli bir adam gözüne çarpmıştır. Böylece Maurice ve Daniela arasındaki aşk bir şekilde başlamıştır. Uçakta Daniela dalgın bir halde manzarayı izlerken Maurice bir anda onun için çaldığı elması hediye etmeye çalışır. Bunu reddeden Daniela yeniden uykuya dalar. Uyandığında Maurice'ten eser yoktur, elindeki şarabı yudumlamaya başladı, son damlasını içmesiyle bir anda boğazına birşey takıldığını hissetti ve kusmaya çalıştı ama çok geç kalmıştı çünkü çoktan Maurice'in hediyesi olan çalıntı elması yutmuştur. Yeniden gözlerini kapamıştır ki bu sefer de erkek kardeşinin ölümü aklına gelmiştir. Bu gel-gitli düşünceler arasında bir kez daha uykuya dalar. Gözlerini açtığında uçağı Orly havaalanına varmıştı. Onu karşılamak için gelen anne ve babası sanki başka bir dünyadan gelmiş gibilerdir, babası elinde bir buket laleyle sürekli saatine bakmakta iken annesi şık ve heyecanlıdır. Her zamanki kucaklaşmalarından sonra beraberce eve gittiler. Daniela'nın bu şehre üçüncü defa gelişi, diğer geldiği zamanlarda sadece buraya uğrayıp geçmişti ama bu sefer beş yıl belki de daha fazla kalabilirdi. Şoför, Daniela ve ailesine eve getirdiği zaman Daniela gözlerine inanamadı, Napolyon'un mezarının bu kadar yakınında hatta Eyfel Kulesinin dibinde yaşayacağını aklına getirmemişti. Evleri bir diplomatın yaşaması için birebirdi, sade koltuklar minimalist ama son derece lüks takımlar vardı. Daniela evi dolaşırken annesinin masanın üzerine beyaz bir zarf bıraktığını fark etti ve muhtemelen para olduğunu düşündü. Daniela

karmaşık bir çocukluk geçirmiştir. Üniversitelerin filoloji, felsefe, sanat tarihi bölümlerine kayıt olup hiçbirini bitirememiştir. Genç kız üstünü giyinip dışarı çıktı ve fotoğrafçı arkadaşı Marcela'yı aradı. Yarım saat içinde La Fayette galerisinde buluşmak üzere sözleştiler. Daniela eğer bir kadınla yatmak isteseydi bunun Marcela olmasını içinden geçirdi. Marcela tatlıydı, hoştu belki de ondaki şefkat hiçkimsede yoktur.

Birbirlerini gördükleri anda ikisinin de gözleri parlamıştı, buluştukları kafede uzun uzun konuştular tam bu arada Daniela'nın gözü karşı masadaki adama takıldı. Bu kişi uçaktaki Maurice'ten başkası değildi. Marcela Daniela'yı beyaz atlı prensiyle bırakıp gitmesi gerektiğini söyledi. Daniela, Maurice'in onun için uygun olmadığını hissediyordu ama onu tanımak için can atıyordu. Maurice'in gizemli tavırları Daniela'nın aklını başından almaktaydı. Daniela bu büyülü hırsız düşünürken Maurice ona, onunla uçakta bir gezintiye çıkması için teklif götürür. Bu ilginç teklifin ardından Daniela Maurice'e ondan gelecek her türlü teklifi kabul edeceğini belirtir. Bir diplomatın kızı olarak sürdürdüğü yaşamını şu an gizemli bir hırsızın kollarında sürdürmekteydi.

Siyah renkli, küçük bir uçağa beraberce bindiler. Maurice ve Daniela siyah renkli kıyafetleri içinde ıslıl ıslıl parlıyorlardı. Paris'te kültürün, bohemyanın kol gezdiği bu büyülü şehrin üzerinde uçarlarken öpüşmeye başladılar ve ilk defa orada beraber oldular.

Daniela sabah uyandığında kendini Marcela'nın evinde bulur. Apar topar hazırlanıp kendi evinin yolunu tutar. Eve geldiğinde kendini salondaki kanepenin üzerine atar ve başlayıp da bitiremediği üniversiteleri bitirmiş olmanın hayaliyle rüyalara dalar.

Öğlene doğru uyandığında haberlerden dün gece Paris semalarında siyah bir uçağın uçtuğunu, bunun sahibinin de Baron Mauve olduğunu öğrenir. Bu Daniela'nın aklında bir anda pişmanlığı çağırıştırır. Kendi kendine bu adama nasıl kandığını düşünmüştür. Daha sonra Paris'te verilen bir öğle yemeğine gitmek için hazırlanmaya başlar. Chanel kostümünün içinde ışıl ışıl parlamaktaydı. Bu yeni görünümüyle annesi ve babasını gururlandırmıştı. Günlerden pazardı ve sokaklara derin bir sakinlik hakimdi. Öğle yemeğinde gizemli hırsıza kadar herkes vardı. Daniela'yı İtalyan yazar Alberto ile tanıştırmıştılar. Yemeğin ilerleyen saatlerinde Maurice'in belirmesiyle Daniela'nın dengesi alt üst olmuştur. Gözlerini Maurice'ten ayıramamaktadır. Maurice ile konuşmaya başladıklarında ona karşı olan hislerini bir türlü dindirememektedir. Çünkü Maurice'in gerçek kimliği hakkında bilgisi yoktur. Hatta gerçek adının bile ne olduğunu bilmiyordur. Tek istediği Maurice'i sevmek, onunla beraber olmaktır. Saat sekizde Saint Micheal'de buluşmak üzere sözleşirler.

Buluştuklarında Maurice'in amacının bir evi soymak olduğunu anlayan Daniela bu olaya karşı çıkar ve kesinlikle onunla bu işlere kalkışmayacağını belirtir. Maurice tavrını bozmadan girdikleri evden istediklerini alıp, evi hiç bozulmamış bir şekilde bırakırlar. Daniela sabah uyandığında her zamanki gibi yatağındadır ve Marcela'ya gitmek için evinden çıkar. Marcela'nın evi Daniela için cennet gibidir

Çünkü Marcela tek başına yaşamaktadır ve hayatını istediği gibi yaşayabilmektedir. Tüm bu düşünceler arasında gezinirken bir anda Maurice'in telefonuyla irkilir. Maurice yağmurun altında elinde sarı gller ile onu beklemektedir. O günden itibaren Marcela'nın evinde yaşamaya başlarlar. Marcela fotoğrafi olduğu için genellikle Şehir dışında fotoğraf çekimlerini katılmaktadır.

Bir gece Daniela Maurice'e, onu ne kadar çok sevdiğini anlatır. Maurice ise Daniela'ya bir gün mutlaka Daniela'nın onu sevdiği kadar sevebileceğini umut ettiğini söyler. O gece buluşmazlar. Daniela artık yavaş yavaş bu ilişkinin sonuna geldiğinin farkındadır.

Çok erken bir vakit babasıyla dışarı çıktıklarında Arco de Triunfo denilen Paris'in önemli anıtlarından birinin üzerinde yazılmış bir not bulurlar:

“Prences; benim açımdan bu hikaye bitmeli, ayrılmak zorundayım. Biliyorum, senin için bu hikaye ancak ldğn vakit bitecek. Sakın lme! Seni o güçlü doğrularını biliyorum, Baron Mauve”

Daniela farketmeden kendini metroda bulur ve aklından bu zamana kadar yaşadığı ilişkileri geçirir. Maurice artık gitmiştir ve bir daha dönmeyecektir. Bir tarafı intihar etmek isterken diğer tarafı dayanmasını söylemektedir. Eve gider bir Őiře viski ile banyoya girer.

2.3.3 Bailar con la Vida (Hayatla Dans)

Hayatla Dans adlı eserinde Valdés hem kendi hayatından örnekler vermiştir hem de iç içe geçmiş hikayelerle kitabını süslemektedir. Eserin ilk sayfalarında Valdés ve editörü arasındaki konuşmalara tanık oluruz. Yazar yıllardır yazdığı kadın-erkek ilişkilerini konu aldığı kitaplardan bunaldığını artık siyasi konular hakkında da görüşlerini ve fikirlerini belirtmek istediğini söyler. Editörü ise, yazarın önceden yazmış olduğu kitaplarla popülerlik kazandığını eğer şimdi tarzını değiştirirse popülerliğinin tehlike altına gireceğini ve bu tarz bir olayı göze alamayacağını belirtir. Böylelikle, Valdés bir diğer erotik öğelerle harmanlanmış kadın-erkek ilişkilerini irdeleyen eserine de başlamış olur.

Bu eserde, Kübalı dansçı Canela ve beraber yaşadığı İngiliz fotoğrafçı sevgilisi Peter ile yaşadıkları anlatılmaktadır. Uzun zaman önce tanışan Peter ile Canela'nın bitmeye yüz tutmuş ilişkileri için iki taraf da hiç çaba göstermemektedirler. Bu sırada Canela dansçı arkadaşı Juan ile yakınlaşmaktadır. Ona göre Peter'da bulamadığı şefkati Juan'da hissetmektedir. Bir dans provası sırasında öpüşmeleriyle Canela'nın aklı iyice karışmıştır.

Juan İngiltere'de bir gösteride dans etmesi için Canela'ya teklif götürür ve Canela bu teklifi kabul eder. Sevgilisi Peter ile İngiltere'ye gitmeleriyle birbirini izleyen karmaşık olaylar ortaya çıkmaya başlar.

2005 yılında yayınlanan bu eser, üç hikayenin harmanlanmasıyla ve hikayeler arası geçişi ile göz doldurmaktadır. Peter, Canela ve İspanyol dansçı Juan'ın

hikayesinin ardından, kendi editörü ile arasındaki diyaloglar, yazar yorulunca hikayelerin gidişatını değiştirmesi karakterlerin iç içe geçmesiyle bize ilginç bir yapıt sunar.

2. 4 Zoé Valdés'in Eserlerinde Şehirlerin Önemi

2.4.1 Eserlerinde Havana'nın Önemi

Günümüzde, Valdés Havanalı olma durumunu ya da bu şehri, Havana'yı sürgünde olduğu Paris'ten yazmaktadır. Doksanların başında *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) , *Sangre Azul* (Mavi Kan), *La Hija Del Embajador* (Elçi'nin Kızı), *Te Di La Vida Entera* (Sana Tüm Hayatımı Verdim) ve *Cafe Nostalgia'nın* bölümlerini Küba'da Havana'da yazmıştır. Bu eserler yazarın ilk dönemlerini simgeler. Havana Küba'nın önemli şehirlerinden biridir. On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru Burbonlar'ın istilasına kadar Amerika ve İspanya arasındaki legal ticaret Havana'dan çıkmıştır. Küba sadece stratejik konumundan değil ayrıca güzelliğiyle de "Latin Amerika'nın İncisi" olarak ünlenmiştir. Diğer Latin Amerika ülkeleriyle karşılaştırılınca zengin hikayesiyle öne çıkmaktadır. XX. yüzyılda turizm sayesinde Havana, dünyada en çok ziyaret edilen turistik şehirlerin başında gelmektedir. Bu kadar güzelliğin yanında Valdés bunu çürütmek istemişçesine eserlerinde Havana'nın sıkıcı ve karanlık yönünü bizlere sunmaktadır. Doksanlı yılların Havana'sı Valdés için pozitif olmaktan oldukça uzakta kalmıştır. Binalardan evlere, arkadaşlık ilişkilerinden aile yaşantısına kadar incelemiştir. Bu Havana figürü turist rehberlerinin bize göstermek istedikleri Havana'dan oldukça farklıdır. *La Nada Cotidiana*'daki (Gündelik Hiçlik) Yocandra'nın yaşadığı Havana'yı Valdés denizin karşısında bulunan bir hücre, bir çeşit hapisane gibi göstermiştir. Eserin beşinci bölümünde Yocandra'nın komşusu Hernia'nın başına gelenleri şu sözlerle anlatmaktadır:

“Son zamanlarda deniz kudurmuş durumda ve denizin bu hali yüzünden komşum Hernia’yı bir gündüz misafirhanesine aldılar. Evi zemin kattaydı ve yüzyılın kasırgasıyla evi denizin istilasına uğradı, sular tavanı aşmıştı. Hernia bu felakette herşeyini yitirdi, bütün mabilyalarını, Amerikan fırını, Rus çamaşır makinasını, Japon vantilatörlerini, Küba malı buzdolabını, 1952 yılında evlendiğinde El Canto mağazasından aldığı şilteleri, renkli televizyonunu, Şam kumaşı kaplı koltuklarını. Kanaryalarını da kaybetti, köpeğini ikinci kata çıkarabilmişti, ama on beş kuş kafesini çıkarmaya yardım edecek kimseyi bulamadı. Herkes kendi malını kurtarmaya çalışıyordu. Zaten deniz de birden, geliyor demeden kabarmıştı. Hernia gözleri yaşlı, okyanusa artık benim gibi, sevgiyle bakmıyor, ona lanet ediyor, kötü kötü bakıyordu, tanrıça Yemaya’ya kızgındı. Arada sırada barışıyor, yine aynı şeyin olmaması ve en azından kendisine yeni şilteler satmaya söz veren hükümetle arasında aracı olması için binlerce adakta bulunuyordu. Ancak yeni şilteleri alması için, karşılığında tuzlu sudan erimiş bile olsalar eskilerini vermesi gerekiyordu, çünkü eski şilteleri evi gerçekten su bastığının, palavra atıp ondan sonra yeni şiltelerini karaborsada satmayacağını kanıtıydı”⁷¹

Eserin altıncı bölümünde Yocandra İspanya’da yaşayan arkadaşı Gusana’dan aldığı mektupta ortak arkadaşları Vaşak’ın Küba’dan Amerika’ya kaçmasına değinmiştir:

“Şimdi sana, mektubumun sonuna sakladığım ve seninle enine boyuna tartışmak istediğim, asıl büyük haberi vereceğim. Eminim Vaşak’ın, tam bir ay önce, derme çatma bir salla Küba’dan kaçtığını biliyorsundur. Sal alabora olmuş,

⁷¹ Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, s. 51-52.

beraberindekilerin hepsi okyanusun dalgalarında kaybolmuş. Tek Vaşak kurtulmuş. Onu da bir Amerikan gemisi bulmuş. Saldan geriye kalan parçalar akıntıyla sürükleniyormuş, Vaşak şans eseri takatsiz vücuduna dolanan sağlam bir halat sayesinde salın kalaslarından birine takılı kalmış. Sonuçta kendine gelmiş ve söylediğine göre tamamen ayaklanmış.”⁷²

Deniz, Valdés için sakinlikten öte, korku verici unsurları çağrıştırmaktadır. Denizi her zaman ya fırtınayla ya da bardaktan boşanırcasına yağan yağmurla özdeşirmiştir. Deniz Havana'nın en önemli unsurlarından biri olurken diğer yandan Valdés Havana'yı deneysel şehir olarak ilan etmiştir. İlk olarak hayatının erkeği diye adlandırdığı Hain ile Charro Sokağı'nda tanışmıştır.⁷³ Sırf Hain'e inat La Red adlı gece kulübünde ilk cinsel birlikteliğini Machoqui adlı biriyle yaşamıştır.⁷⁴ Beşinci bölümde Yocandra'nın ailesinin şehir merkezinden daha elit ve güvenli bir yer olan Vedado mahallesine taşınmalarını anlatmıştır:

“Vedado mahallesine bir eve taşınıyorduk, nihayet bu cehennemden, şehir merkezinden kurtuluyorduk. Bahçesiyle avlusuyla, iç avlusuyla tam bir mimarlık şaheseri idi.”⁷⁵

Yocandra ve ailesinin taşındıkları bu gösterişli ev burjuvaziyi simgelemektedir ve önceki sahibi Amerika'ya kaçan eşcinsel bir sanatçıdır. Bu mahalle şimdinin Küba'sında artık daha az gösterişli bir haldedir. Evlerde

⁷² Zoé Valdés, *Gündelik Hiçlik*, s. 79.

⁷³ Zoé Valdés, *Gündelik Hiçlik*, s. 29.

⁷⁴ Zoé Valdés, *Gündelik Hiçlik*, s.32.

⁷⁵ Zoé Valdés, *Gündelik Hiçlik*, s.57-58.

yaşayanların hemen hemen hepsinin besledikleri kedi köpek olmasa bile açlık korkusundan olsa gerek tavuk, horoz gibi türevleri vardır.

Cafe Nostalgia adlı eserin seksenler döneminde, başkahraman Marcela tarafından şu sözler söylenir:

*“Küçüklüğümdeki evlerin etrafı tellerle çevrili idi, yavaş yavaş nemin de etkisiyle daha kötü bir hal almaya başlamış yaşanmayacak duruma gelmişti”*⁷⁶

Biri turistlerin ilgi odağı olan diğeri ise sefaletin açlığın ve umutsuzluğun kol gezdiği iki çeşit Havana’yı inkar etmek imkansız bir hal almıştır. Sadece Valdés değil diğer Kübalı çağdaş yazarlar da eserlerinde sık sık bu duruma yer vermişlerdir. Küba’nın diğer bir üzücü tarafı yoksulluktan, sefaletten kadınların fahişelik yapmaya başlamalarıdır. Bu yüzden Havana’da seks turizmi ve pazarı maalesef çok gelişmiştir. İspanyol dergisi *Primera Plana* 1999 yılının Haziran sayısında Küba’yı yeryüzündeki seks cennetlerinden biri ilan etmiştir. Ayrıca yoksulluktan veya zorunluluktan değil doğalarının gereği bu tarz yaklaşımları denediklerini iddia etmiştir. Bu ve bunun gibi yorumlardan dolayı –yaşayan bilir mantığı ile- Valdés üzüntüsünü gerçek ve hayal ile harmanlayıp eserlerinde karakterlerini Küba’yı terk ettirerek Paris’e Miami’ye veya Madrid’e göndererek sürgünde olmasından ötürü kendi içinde duyduğu Küba özlemini karakterlerin ağzından bizlere sunmaktadır. Havana’yı ve çeşitli yüzlerini anlatan en iyi romanlarından biri *Te Di La Vida Entera*’dır (Sana Tüm Hayatımı Verdim). Bu roman devrimden önceki, Sovyetler

⁷⁶ Miguel González Abellas, *Visiones Para Leer a Zoé Valdés*, University Press of America, Maryland, 2008, s. 89.

Birliği'nin çöküşünden sonraki ve günümüzdeki Havana'yı konu almıştır. Eserin ilk bölümü 1940 ve 1950 lerdeki şehir hayatla aşk ile doludur. İnsanların parası olmasa bile geleceğe dair umutları vardır. İkinci bölüm doksanlarda geçmektedir ve o zamanın Küba'sı daha da kötü bir durumdadır. Ama bu sadece Valdés'in tahmini ya da kulaktan dolma bilgileridir, çünkü Valdés 1959 yılında kırklı ya da ellili yaşları bilemeyecek bir dönemde doğmuştur. Yazarların yaşamadıkları dönem hakkında yorum yapmaları ya da bunu eserlerine yansıtacak kadar cesaretli olmaları ise ayrı bir tartışma konusudur.

2. 4. 2 Eserlerinde Paris'in Önemi

Artık Havana'da olmayışının yarattığı boşluktan sonra Valdés'in eserlerinde gerek kültürel gerek renkli yaşamından dolayı ilk dönemlerinde Paris'in önemi onun için büyük olmuştur. Havana'dan sonra yaşadığı bu ani boşluğu Paris ile kapatmaya çalışmıştır. *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) adlı eserinde Yocandra'nın Havana'dan ayrılırken uçakta şu dizeleri kendi kendine tekrarlamıştır:

“Okyanusun incisi! Batının yıldızı

Güzel Küba! Pırlıtlı seman

Çevreler geceyi karanlıklarla an be an

Acının çevrelediği gibi hüznü alımı.

Terk edeceğim burayı! ve çalışkan halkını...”⁷⁷

Aslında, sürgüne zorlanmış yazarlar tarafından yaşanan dışlanmışlık durumu eserlerinde ülkelerine eskisinden daha güçlü bir şekilde bağlanmalarıyla kendini göstermektedir. Bu Küba edebiyatı için hiç de yadsınamayacak bir durumdur. Çünkü XIX. yüzyılın başından itibaren siyasal nedenler yüzünden (XIX. yüzyıl boyunca İspanyol sömürgesinin gücü, önce Batista sonra Castro'nun başa geçmesi) yurt dışında yaşamaya zorlanmış yazarlar çareyi ABD'ye sığınmakta bulmuşlardır. Günümüzde Kübalı yazarlar İran'dan Güney Afrika'ya, İspanya'dan İngiltere'ye kadar çok geniş bir alanda yaşamaktadır. Her yeni yere, her yeni şehre her yeni duruma kendini alıştırmaya hazırlıklı olan yazar eserlerine de bu hissettiklerini yansıtır.

⁷⁷ Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, s. 44.

Valdés'in bu duygularını Paris'i kullanarak yansıttığı en önemli eserlerden biri *La Hija del Embajador'dur* (Elçi'nin Kızı). Bu eser bize Paris'i ve Parisli olma çelişkisini sunar.

İlk olarak Paris bize büyüdü bir yermiş gibi sunulur. Eserin ilerleyen bölümlerinde bu kültür başkentinin hayalkırıklığından başka birşey getirmediğini anlamaktayız. *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) adlı eserinde Yocandra "Kültür Başkenti'nde" geçirdiği günleri şu sözleriyle anlatmaktadır:

*"Hain, sadece benim olmadığım zamanlar uyuyor; her fırsatta da, müzeleri gezmemi veya sinemaya ya da bir arkadaşımı ziyarete gitmemi, o da olmazsa bir parkta oturup kitap okumamı tavsiye ederek, beni evden uzaklaştırıyordu. Tabi bütün bu turlar benim cebimden çıkıyordu. Evden sabahın sekizinde çıkıyor ve ertesi sabaha karşı özlem dolu, soğuktan donmuş, aç biilaç bir halde dönüyordum. Evde, yanımda, daha mı iyi yoksa daha mı kötü bilmem ama çok büyük bir şeyle dönüyordum, kuşkuyla. Paramı seks filmlerinde bile çarçur ederek, sinemadan sinemaya, heykellerden, resimlerden, katalog, afiş, posta kartları, fotoğraflardan kusacak halde müzeden müzeye sürünüyordum."*⁷⁸

Paris Valdés için ona zevk veren bir şehirden öte bu kısa süreli mutluluklardan sonra hissettiği dışlanmışlığı karakterler aracılığıyla aktardığı yer konumundadır. Bu tarzıyla Paris Havana'dan bile kötü bir konumdadır. Bu zıtlığın önemli noktalarından biri iklimdir. Havana'nın nemli, sıcak, bunaltan havasının

⁷⁸ Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, s. 46.

tersine Paris'in soğuk ve yağışlı havasının açıkça insanların ruh durumuna nasıl yansıdığını gösterir. Aynı olay sıcak için de geçerlidir. *La Hija del Embajador 'da* (*Elçi'nin Kızı*) Paris serin bir şehir olduğu için Daniela'nın metrodayken hissettiği kuru sıcaktan rahatsız olması gibi.⁷⁹

Paris hakkında diğer önemli bir unsur, kültürel hayatı, ambiyansı ve günlük yaşamıdır. Burada göze çarpan Paris'in "kafe"leridir. *La Hija del Embajador'da* (*Elçi'nin Kızı*) Paris'e daha yeni gelen Daniela'nın Paris'teki kafeleri çok sevmesi çünkü buraların birşeyler yazmak ve okumak için ideal yerler olması bunun tersine Havana'da kafelere sadece birini beklemek için gidilebileceğini kendine hatırlatması...⁸⁰

Buradan da anlaşıldığı gibi Paris'te entelektüel bir çevre varken Küba'da insanlar daha çok eğlenmeye önem vermişlerdir. Eserin ilerleyen bölümlerinde Daniela'nın Paris'teki ailesinin evininin yer itibariyle önemi onu çok şaşırtmış ve sevindirmişti çünkü ev Napolyon'un mezarının yanında, Eyfel Kulesi'nin yakınındadır⁸¹. Bu modern, avrupalı şehirdeki Valdés'in çektiği en büyük sıkıntılardan biri "yalnızlıktır". Her ne kadar ülkesindeki politikaya karşı olursa olsun burada Paris'te yaşadığı yalnızlık duygusu, sürgün olmanın verdiği burukluk ve tek başlılığı *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) adlı eserinde Yocandra'nın kocasının paranoyak haller sergilemeye başlamasından sonra amaçsızca ve tek başına Paris sokaklarında dolaşmasına bağlayabiliriz.⁸² Bu belirgin yalnızlık duygusunun

⁷⁹ Zoé Valdés, *La Hija Del Embajador*, Bitzoc Literatura, s.44.

⁸⁰ a. e., s.47.

⁸¹ a. e., s. 27.

⁸² Zoé Valdés, *Gündelik Hiçlik*, s. 47.

nedenlerinden biri aşkın olmayışıdır, bu yüzden karakterler genellikle kendilerini cinsellikten öteye gitmeyen birlikteliklerde bulmuşlardır. *La Hija del Embajador*'da (*Elçi'nin Kızı*) Daniela'nın kendisini yalnızlıktan ve mutsuzluktan dolayı Havana'dan Paris'e gelirken uçakta tanıştığı gizemli hırsızla yaşadığı cinsel deneyimleri gibi ya da *Bailar Con Vida*'da (*Hayatla Dans*) Canela'nın kocası Peter ile yaşadığı mutsuz günleri, arkadaşı Juan ile cinsellikle kapatmaya çalışarak bir şekilde kendini teselli etmesini örnek olarak sunabiliriz.

Son olarak Paris, Valdés karakterlerinde aşkın sevginin ardından bu büyük büyüleyici şehrin yozlaşmış ilişkiler eşliğinde bir yandan kültürüyle diğer yandan tarihiyle yazarın Havana'ya duyduğu özlemi dindirmek yerine daha da perçinlemesiyle sunulmuştur.

2. 4. 3 Eserlerinde Madrit'in Önemi

Küba'da, umduğunu bulamayan, rejim karşıtı, kendine yeni bir hayat kurmak isteyen Kübalıların başvurdukları yollardan biri kendilerine yurtdışında bir yaşam kurma isteğidir. Madrit de Kübalıların kendilerine yeni bir düzen kurdukları şehirlerden biri olmuştur. Bu isteği; *La Nada Cotidiana'da (Gündelik Hiçlik)* Valdés, Yocandra'nın en yakın arkadaşı Gusana sevgilisi Vaşak'ı bırakıp yaşlı bir İspanyol ile evlenip Madrit'e yerleşmesini ve Küba'ya Yocandra'ya yazdığı mektupta Madrit ve İspanya'yı şu şekilde anlatmıştır:

“ Sevgili Yocandra, mektubunu aldım ama yazdıklarından seni tanıyamaz oldum. Bana Çin malı bisikletinden, elektrik kesintisinden, açlığını yatıştırmak için içtiğiniz şekerli sudan ve muhteşem yakışıklı Nihilist'ten başka birşeyden bahsetmiyorsun. Hem sefalet içinde yaşıyorsun, hem de sen beni merak etme, hiçbir şeye ihtiyacım yok diyorsun. Bu benim domates suratlı, kel, dırdırcı şişkonun yüzüne, kırk yıllık abaza kalmış şillik bile bakmaz. Üstelik, öyle Havana'dayken iddia ettiği gibi paralı da değilmiş. Şimdi bana madem öyle o zaman niçin kendine bir sevgili bulmuyorsun diyeceksin. Ah yok mu senin şu ondokuzuncu yüzyıl zihniyetin! Buradan sevgili edinmek pahalıya patlıyor, ya da en iyi şartlarda Alman usulü, yani herşey fifti fifti. Ayrıca tabi çok yakışıklı çocuklar yok değil, süt gibi beyaz tenli, kömür gözlü, kuzguni siyah saçlı, kiraz dudaklı (burada meyve yemeye bayılıyorlar). Hepsi zehirli elmayı ısırmaya hazır bir Pamuk Prenses. Ama inanır mısın güzelim, çoğu eşcinsel, başlarına kadın istemiyorlar. İnanmayacaksın ama lezbiyen olmayı düşündüm. Ama kadınlarla seks bazı dergilerde okuduğum kadarıyla AIDS açısından çok tehlikeli. Onun için boşver! Şişko bana çıkan tüm gazeteleri alıyor. Sana tüm

gazeteleri okuduğumu söyledim, buna Le Monde Diplomatique de dahil, aralarında en entelektüel olan ve beni en çok sıkan gazete ama, Küba hakkında en iyi şeyleri yazan yine o. Bilmeni isterim ki bu adayı kimsenin taktığı yok, hatta Tanrı'nın bile. Burada insanlar kafalarını paraya, savaşlara ve ucuz işgücü oluşturdukları için, her yere el atıp nüfusun yarısının işini elinden alan eski Doğu Bloğu ülkeleri kökenli göçmenlere takmışlar. Tabi, her gün bir sürü lüzumsuz şeye para harcıyorum. Buranın sapıklığı da alışveriş. Her gün Corty'e gidiyorum, burada El Corte Inglés' e böyle diyorlar ve tonlarca para harcıyorum, parfümlere, elbiselere özellikle yemeğe...⁸³

Gusana'nın bu mektubundan anladığımız gibi Madrit de Paris gibi büyük, renkli şehirlerdeki yalnızlığı simgelemektedir. Aşksızlıktan, ülkesinden uzakta olanın verdiği huzursuzluktan veya sevmediği bir insanla sırf Küba'dan kurtulmak için büyük umutlarla gittiği bu şehirden umutsuzluklarından dolayı ya da hiçbir iş yapmamasıyla kendini yemeğe vererek bir çeşit büyük şehrin kölesi olmaktadır. Madrit "doludan kaçarken yağmura tutulmak" kadar tehlikelidir. Bu modern dünya içindeki yitip biten kadın erkek ilişkilerini anlatan Valdés Havana, Madrit ve Paris üçgeni içerisinde kadın erkek ilişkilerini inceler.

⁸³ Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, s. 75-76.

2. 5 Eserlerinde Evlilik ve Feminizm

Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi Valdés 'in kadın karakterleri her zaman ön plana çıkmaktadır. Hemen hemen tüm eserlerinin başkahramanları kadınlardır. Feminizmin birçok değişik boyutu eserlerinde yer almaktadır. Aile içindeki kadının rolü, kadın erkek ilişkileri içindeki rolü, kendi cinselliğini keşfetmedeki rolü gibi. Erotik oyunların verdiği haz eşliğinde günlük hayatın sıkıntısından kaçan kadın karakterlerin her biri kendi vücutlarını keşfettikçe daha da kendilerine güvenleri artarak bir şekilde erkek egemenliğinin karşısında ayakta kalmaya çabalamaktadırlar. Cinselliği bir şekilde başkaldırı olarak düşünmektedir. Günümüzde bol bol kullanılan erotizm ağırlıklı romanların takipçisi durumunda olan Valdés; bu yeni akımı eserleriyle harmanlayarak bize aşk, erotizm, ilişkiler ve yalnızlık üzerine kurulu eserler vermektedir. Eserlerinde evlilik, genel anlam itibariyle mutluluktan ziyade boyunduruk altına girmekle bir tutulmaktadır ve bir Kübalı'nın yabancı uyruklu bir erkekle evlenmesi söz konusudur. Bu evlilik, kadının kendi isteğinin ötesinde Küba'nın yaşadığı politik sorunlar nedeniyle verilmiş bir karardır. Bu baskı yüzünden eserlerinde kahramanlar çareyi yabancı uyruklu erkeklerle evlenerek bir şekilde Ada'dan kaçarak, mutlu olmasalar bile rahata ereceklerini düşünmektedirler. Bunlara, *La Nada Cotidiana*'da (*Gündelik Hiçlik*) Yocandra'nın en yakın arkadaşı Gusana'nın çok sevdiği Kübalı sevgilisini bırakarak yaşlı, fiziksel olarak hiç beğenmediği bir İspanyol ile sırf para uğruna evlenip İspanya'ya yerleşmesini, *La Hija del Embajador*'da (*Elçi'nin Kızı*) Daniela'nın esrarengiz Fransız hırsız Maurice ile aşk maceralarını, *Bailar Con Vida*'da (*Hayatla Dans*) Kübalı Canela ve İngiliz kocası Peter'm mutsuz evliliklerini örnek olarak verebiliriz.

2. 6 Eserlerinde Kadın Erkek İlişkisi ve Aşk

Arapça kökenli bir kelime olan aşk, ‘aşaka’ kelimesinden türemiştir. Aşaka ‘sarmaşık’ demektir. Sarmaşık bir yerlere tutunarak büyüyen bir bitkidir. Aşk da böyledir, sarmaşık gibi aşık da sevgilisine sarılarak, ona tutunarak ayakta durur. Sarmaşık, sardığı ağacın özsuyunu emerek gelişir. Bu bir yok olma eylemi gibi görünse de, aslında yok olmaktan ziyade biçim değiştirme olarak algılanabilir. Aşkın tek bir anlamı yoktur.⁸⁴ Bu daha çok aşktan ne anladığımızla ilgilidir. İki kişi aynı kelimedenden bahsedince, ona aynı anlamın yüklendiği düşünülebilir. Oysa çoğu kere en bilinen kelimelere bile, insanlar farklı anlamlar yüklemektedirler. Genellikle “aşk”ın insan ilişkilerinde yakınlığı ve duygu yatırımını gösteren diğer ifadelerden farkı bilinmektedir ama bazen bilimsel iddialı yayınlarda bile gerçekten karıştırıldığı da olur. Aşk hakkındaki yayınların bir kısmı yalnızca cinsellikle ilgili; bir kısmı da aşk adı altında evlilik ve/veya birlikteliklerdeki sorunları konu etmektedir. Aşk adı altında her türlü sevgi türünün ve cinselliğin konuşulduğu; aşk ilişkileri dendiğinde tüm kadın-erkek ve eş ilişkilerinin anlaşıldığı fazlasıyla görülmektedir.⁸⁵

Roche foucauld⁸⁶, üzerine konuştuğumuz, ama asla gözümüzle görmediğimiz bir şey olduğu için aşkın bir hayaletle karşılaştırılabileceğini söyler.⁸⁷ Görmediğimiz, duymadığımız ama bir şekilde varlığını içimizde tüm şiddetiyle hissettiğimiz “aşk”ın diğer duygular ile karıştırılması normal karşılanmalıdır. Aşk konusunda karışıklık her zaman vardır. Eski Yunanlıların bu karışıklık nedeniyle aşkı en az on türe ayırdıkları söylenmektedir. Bugün de aşk, bazı sosyologlar tarafından Eski

⁸⁴ Sadık Yalsızuçanlar, **Al Aşkını Ver beni**, Mahmud Erol Kılıç ile yapılan röportaj, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004, s. 12.

⁸⁵ Doç. Dr. Erol Göka, **Kadınlar, Erkekler, Aşıklar**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008, s. 134.

⁸⁶ Fransa’nın çok eski ve soylu bir ailesinden gelen Fransız yazar La Roche foucauld (1613-1680) yazdığı özdeyişler ve nüktelerle bilinir.

⁸⁷ Arthur Schopenhauer, a.g.e., s. 30.

Yunan'daki türler esas alınarak, birincil ve ikincil olmak üzere iki bölümden oluşan farklı renklere ayrılmaya çalışılıyor. Bilim ve düşünce dünyasında pek de kabul görmeyen bu tanıma göre, üç birincil aşk rengi vardır ve bu üç birincile dayalı karışımlar, tıpkı renklerde olduğu gibi sınırsız ikincil aşk çeşidi üretebilir. Birincil aşk renkleri kırmızı, mavi, sarı gibi temel renklendir. Bu renklere sırasıyla “Eros”, “Storge” ve “Ludus” tipi aşklar karşılık gelir. “Eros” cinsel arzunun öne çıktığı, tutkulu, eğlenceli, yüksek enerjili, bir aşktır. “Mania”, “Agape” ve “Pragma” ise aşkın ikincil renklerini oluşturur. “Mania” mantık dışı, saplantılı, sahiplenici, bağımlı aşktır. Karşılıksız sevmeyi gösteren ve daha sonradan Hıristiyanlık terminolojisine de girecek olan, sorumlu, bencil olmayan, cömert, özverili aşk ise “Agape”dir. Bu, oldukça değişik aşk renkleri teorisi bugünlerde birçok araştırmada esas alınmasına rağmen aşkın bu tarz renkler ile ayrılabilmesine veya belirlenebilmesine ilişkin hiçbir bilimsel dayanak yoktur.⁸⁸

Valdés eserlerinde aşkın en yoğun ve karşılıksız halini kullanmaktadır. *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) adlı eserinde, Yocandra'nın Hain'e karşı hissettiği saplantılı aşkı şöyle anlatmaktadır:

“Aşk hikayemiz böyle, emir komuta zinciri içinde başladı, o komut veriyor ve ben kelimesi kelimesine komutları yerine getiriyordum. Onun düşüncelerinin devamı olmuştum. Tabi sömürülüyordum, ama daha anlamamıştım, ben sadece her isteğini sevgiyle yerine getiriyordum. Çünkü bana göre sevgi buydu, aşk buydu. O ise emirleri kendi çıkarı için veriyordu. Onun için ben, yemek, döşek, seks, ince ve yüksek düzeyli bir eğitim verdiği öğrencisiydim.”⁸⁹

⁸⁸ Doç. Dr. Erol Göka, a.g. e., s.134.

⁸⁹ Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, s. 45.

“Mania”olarak adlandırılan mantık dışı, saplantılı, sahiplenici, bağımlı aşkı Valdés’in eserlerinde görmekteyiz. Aşk iktidar ilişkisinin en fazla sivrildiği, yıpratıcı yanlarının en belirgin formları aldığı alanların başında gelir. Görünüşte bir efendi kul kutuplaşmasında yol alınmaktadır, oysa efendinin her an kula dönüşebileceği bir eksen üzerinde iniş-çıkış eğrisini kahramanlar çizer. Uca çekilen, itilen, orada duran ve bekleyen öylesine güç kazanır ki, istediğinde karşısındakini bükebilir, hatta eritebilir de.⁹⁰ *La Hija del Embajador*’da (*Elçi’nin Kızı*) Daniela’nın esrarengiz hırsız Maurice’e karşı hissettiği gel-gitlerle dolu duygularını en açık ifadelerle dile getirmiştir. Eserlerindeki kahramanlara aşkı acı çektirerek ve tutkulu bir şekilde yaşatmaktadır. Bu tutkuyu bazen o kadar abartır ki; kahraman kendini aşktan ziyade bu kronik saplantıdan kurtulmaya çalışırken bulur. Eserlerindeki ana aşk hikayeleriyle beraber yan kahramanların yaşadığı aşka dair hayal kırıklıklarını sergilemektedir. Buna, *La Nada Cotidiana (Gündelik Hiçlik)*’da Gusana’nın Vaşağa karşı duyduğu güçlü aşkı örnek verebiliriz. Kanaatimizce “karşılıksız ve mutsuz aşka” eserlerinde yer vermesinin önemli nedenlerinden biri bu tarz duyguların ilgi çekici olmasından kaynaklanabilir. Çünkü karşılıklı aşk, her zaman karşılıklı, bulaşıcıdır. Tek taraflı aşk zaten aşk değildir: Öteki’yle tamamlanma arayışından öte, kendi kendini bulamama güzergahıdır: Bir son yanılığın bir son yanılısamadır ve yanılısamalar her zaman ilgi çeker. Erişememenin, buluşamamanın, yanyana gelemeyişin bin bir çeşitlemesi çıkar karşımıza. Hikayenin askıda kalması, kavuşma anının ertelenmesi, ya da yitmesi için durmadan yeni denklemler öne sürülür. Bireyin yaşam akışını iki trajik olay belirler: Aşk ve Ölüm. Bu çağlar boyu aşka bakışın temel yasası olarak kalmıştır. Bir araya gelindiğinde aşk ölmeye başlayacaktır.

⁹⁰ Enis Batur, “Aşk Üzerine Marazi Bir Deneme,” *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Bahar, İstanbul, 1995, Sayı 4, s. 6.

Mutsuz aşk, aşk olarak yaşayıp gitme şansını taşımış; mutlu aşk, aşkın ölümünü hazırlamıştır.⁹¹ Buna örnek olarak Valdés *La Nada Cotidiana (Gündelik Hiçlik)* adlı eserinin dördüncü bölümünde Yocandra'nın Hain'den boşandıktan sonra ilk defa onunla karşılaştığında hissettiklerini şu şekilde anlatmıştır:

*“Onun hali içler acısıydı, bir deri bir kemik kalmış, saçları dökülmüş, kamburu çıkmış, ağzı çürük dişlerle dolmuştu. Ben ise otuz yaşımın tüm ihtişamıyla çevreme ışık saçıyordum”*⁹²

Mutlu aşkın anlatılmaya değer bir yanı yoktur. Kişi sevdiğine ya da hayalini kurduğu kişiye kavuştuğu vakit artık herşey normalleşmeye başlar. Herşey aynılaştır, aklında onunla ilgili önceden kurduğu hayallerin yerini gerçekler alır ve aşk sıradanlığa uğrayıp yok olup gider.

Gerçeküstü düşüncelerin geliştiricilerinden biri olan George Bataille (1897-1962)'ye göre erotizim:

“Erotizm için, ölümden bile yaşamı onaylamaktır denilebilir. Aslında bu gerçek anlamda bir tanımlama değildir ama başka tanımlamalara göre erotizmi daha iyi ifade etmektedir. Eğer tam bir tanımlama yapmak gerekseydi, erotizmin özel bir şeklini oluşturan üreme olgusundan yola çıkmak daha doğru olurdu. Üreme amaçlı cinsel devinim cinsiyet sahibi hayvanların ve insanların ortak özelliğini oluşturuyor; ancak görünüşe bakıldığında sadece insanlar üremeye erotik bir yüküm getiriyorlar; üreme amaçlı temel cinsel devinim ile erotizmin arasındaki ayırım, insanların erotizmde, sadece doğanın gereği olan üremeyi ve çocuk sahibi olmayı

⁹¹ Enis Batur, *Aşk Üzerine Marazi Bir Deneme*, **Cogito**, Yapı Kredi Yayınları, Bahar, 1995, Sayı 4, s. 6

⁹²Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, Telos Yayıncılık, 1996, s. 50

düşünceleri değil, aynı zamanda, bu içgüdüden bağımsız bir ruhsal arayış içinde olmalarında şekilleniyor.”⁹³

Valdés için erotizm, cinsel devinimden ve üremeden öte haz duygusu olarak eserlerine yansımaktadır. Erotizm sadece cinsellikle değil herşeyle etkileşim halindedir. Bunu eserlerinde sanki insan olmanın en büyük mutluluğuymuş gibi yansıtır. Karakterler her şekilde tatmin edilebilmekte ve özgürce cinselliklerini yaşayabilmektedir. Erotizm onlar için tabu değil zevk veren oyun gibidir. Bu renkli hayatı karakterlerinin ağzından açık ve detaylı bir şekilde dinleyebiliriz. Buna en güzel örneği *La Nada Cotidiana (Gündelik Hiçlik)* adlı eserinin sekizinci bölümünde (Bu bölümü Lezama'nın, Pardiso'suna gönderme yapmıştır) sunmaktadır. Bu bölümde Yocandra'nın Nihilist ile yaşadığı cinsel deneyimini en ince ayrıntısına kadar şöyle anlatmaktadır:

*“Yatağa uzandık, kaskatıydık, ama bedenlerimizden yayılan yoğun gücü çok iyi hissedebiliyordum. Artık direncim kalmamıştı, ona doğru döndüm ve dudaklarından öptüm. Ve anında erkeğimi bulduğumu anladım. Öpücük filmin sonun kadar devam etti ama sadece dudaklarda kalmadı. Yavaşca boynuma doğru kaydı, sonra ufak dil darbeleriyle ustaca çenemden, bana sonsuz haz anları yaşattığı memelerime doğru kaydı. Memelerimden kaburgalarım, ordan göbeğime inmesi daha da yavaş oldu. Göbeğim oryantal dansözlerinki gibi kıvrılmaya koyuldu. Sonra uzun parmaklarıyla kıllarımı ayırdı ve kıpkırmızı kabarmış klitorisimi öptü. Klitorisime kondurduğu öpücük onu Yalama Nobeli'nin sonsuz sahibi yaptı.”*⁹⁴

Eserin ilerleyen bölümlerinde bu cinsel birlikteliğin şevhetli dakikalarından bahsederken belki hayatta en çok sevdiği şeylerin ya da özlemini duyduğu

⁹³ Georges Bataille, **Cinsellikten Dinselliğe Erotizm**, Kelebek Arges, İstanbul 2006, s. 11.

⁹⁴Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, s. 103.

yiyeceklerin tadına benzetmektedir. Kitapta, beraber olduğu Nihilist'in cinsel organından Şu Şekilde bahsetmektedir:

“Dümdüz, inikken on dört santimetre, ereksiyon halinde iki misli. Ama hala anlayamadım, ben geniş olduğumdan mıdır, yoksa o aletini iyi kullanmasını bildiğinden midir nedir, hiç canımı yakmadı, acıtmadı. Hatta kanaviçe işlerken bile, bir ters, bir yüz, bir ön, bir arka. Yeni doğmuş bir bebeğın teni gibi pembe derisinin altından binlerce kırmızı damar parlamakta, Küba'da bizim Kara Prens dediğimiz, kırmızı güllerden ufak bir bahçe sanırsınız. Sünnnet derisi uysal, ne gerekiyorsa onu yapıyor. Dokunması arı sütü sıcaklığında en kötü anjinleri bile iyileştiren o güçte. Ortası sağlam, hertürlü heyelana dayanıklı, yüzyıllardır dikili duran Partenon sütunları gibi. Kafası, dünyanın en gelişmiş yazılımı yüklü bilgisayar gibi son derece zihinsel, çünkü her zaman en duyarlı noktayı, zafer noktasını buluyor. Heycanlı ve lezzetli. Kokusu, daha yeni tefarikotu, yasemin, gül gibiçok eskiden beri kullanılan bitki usarelerinden ve keçi sütünden yapılan Fransız şurubu ile yıkanmış ten kokusu. Ya menisi! Kral sofraların layık sütüm benim! Keşke pehriz sütü de böyle olsa. Süt deyince aklıma gelen sevgilimin sütü!. Bu adamın menisinin tadı genç bir Holstein ineğini aratmıyor, fışkırın damlalar Tanrı'nın Musa'ya çölde yağırđığı semavi yemek gibi saçılıyor. Bu uzaylının menisinde de işte bu tat var...”⁹⁵

Valdés'in eserlerinde cinsellik yaşandığı vakit tutku; en önemli odak noktası olmuştur. Tutku aşkta ve cinsellikte gerekli olan ihtiyaçların başında yer alır. Karşıdaki kişiyi keşfetme isteğı ile gelen “gizem duygusu” akabinde tutkuyu, tutkuda “sahiplenmeyi” getirir. Tutku kişiyi aşktan köleleştirene kadar bırakmaz.

⁹⁵ Zoé Valdés, **Gündelik Hiçlik**, s. 104.

Nietzsche (1844-1900) köleleştiren tutkunun derecelerini tanımlar “Alçak gönüllü bir insan tutkularında, bir kadın bedenine sahip olmak ve cinsel tatmin bulmakla yetinebilir. Bunlar kadına gerçekten sahip olduğunun işaretleridir onun için. Bir başkası, böyle bir sahiplenmedeki belirsizlikleri ve yanılgıları görerek, daha ince kanıtlar ister; sadece kadının kendisini verip vermediğini değil aynı zamanda kendisi için sevdiği şeylerden vazgeçip vazgeçmediğini bilmek ister ve ancak bu yoldan kadını sahiplendiğini hisseder⁹⁶

Kısaca Valdes’in eserlerinin büyük bir kısmında kadın erkek ilişkisini her yönden ele almış okuyucularına da bu duygularını açık bir yüreklilikle dile getirmiştir. Bu özelliğiyle bile takdir edilmeye değerdir.

⁹⁶ Enis Batur, Aşk Üzerine Marazi Bir Deneme, **Cogito**, Yapı Kredi Yayınları, Bahar, 1995, Sayı 4, s. 6.

SONUÇ

Latin Amerika edebiyatının yetiştirdiği ilginç yazarlardan birisi olan Zoé Valdés'in incelemiş olduğumuz üç eserinde ilk göze çarpan şey, öncelikle kendine özgü bir yazım tarzı olduğudur. Kullandığı dil, yalın ve herkesin anlayabileceği bir şekilde basit olmasının yanında Küba' özgü kelimeleri de bolca kullanmaktadır..

Seçtiği konulara gelince, eserlerindeki konular genellikle birbirlerine benzemektedir. Kişilerin psikolojik yapıları ve karakteristik özellikleri benzer nitelikler taşımaktadır. Valdés'i incelemek, eserlerinde seçtiği konuları daha iyi anlayabilmek için, onun hayatını, hissettiklerini, yaşadıklarını bir nebze de olsa bilmemizde fayda vardır, çünkü eserleri genellikle otobiyografik özellikler taşımaktadır. Kişilik olarak gerçekçi bir yazar olması nedeniyle eserlerinde seçtiği ana tema ve yarattığı karakterler, her gün görmeye alıştığımız türdendir. Onun eserlerini okurken insan kendini rahatlıkla karakterlerin yerine koyarak Valdés'in yarattığı dünyada dolaşabilmektedir..

Çeşitli türlerde eserler veren Valdés'i öncelikle üne kavuşturan *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) adlı eseridir. Bu eseriyle tüm dünyada tanınmayı başarmıştır. *La Nada Cotidiana*'dan (Gündelik Hiçlik) sonra yazar adım adım kendini geliştirmiş ve kadınca bir bakış açısıyla kadının sorunlarını, yaşantısını ortaya koyan bir sanatçı olarak halen kendine güvenli bir şekilde yoluna devam etmektedir. Bu popülerliğinin getirdiği rahatlığın verdiği güven ile son yıllardaki eserlerinde kendini tekrar ettiği düşünülmektedir.

2000 yılında UNEAC ikinci başkanı Roberto Zubano'ya göre ada dışında yaşamayı seçen yazarlar, bu dinamizmin sunduğu olanaklardan yoksun kalmıştı. Bunun nedeni Zubano'ya göre Küba'nın gün be gün değişmesidir. Küba'daki rejime muhalif ve bu rejimin mağduru olmanın yabancı ülkelerde yazarlara sağladığı avantajlar çok sayıda yazara çekici gelmiştir.. Küba'da yaşarken iktidar bloğu içinde yer alan Valdés Avrupa'da bir anda rejim mağduru oluvermiş, ardına aldığı rüzgar ve asıl olarak da yeteneği sayesinde kısa sürede uluslararası başarı kazanmıştır. Oysa endüstriyel yayıncılık dünyasının bir parçası haline gelince, hatta ısmarlama yapıtlar ortaya koyunca, yazar olarak ortaya koyduğu parlak çıkışını son yapıtlarında sürdürmemiştir.

Yazar kalıpların dışında bir yazar olması nedeniyle iyi ya da kötü bir şekilde eleştirilmesini olağan karşılamaktadır. Eserlerinde insan olmanın kusurlarını, özlemlerini, acılarını, başarısızlıklarını, mutsuzluklarını ve çelişkilerini otomatikleşmiş klişelerden uzak bir şekilde yazmayı sürdürmektedir. Valdés ilişkiler çerçevesinde sınırlamalar karşısında öç alma isteğini, duyguların altüst olmasını, kadın erkek ilişkileri bağlamında önyargılardan kurtarmaya çalışarak bize kendi gerçeğinin değişik görüntülerini sunmaya çalışmaktadır.

ÖZET

Latin Amerika edebiyatının son yıllarda öne çıkan Kübalı yazarlardan biri olan Zoé Valdés, eserleri, siyasi görüşü ve tavırlarıyla Küba edebiyatını takip edenlerin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Ülkesinden uzakta yaşamasından dolayı eserlerinde ülkesine duyduğu özlem sıklıkla yer almaktadır.

Valdés'in eserlerinde bahsettiği konuların başında ülkesinin siyasi durumundan duyduğu hoşnutsuzluk ve ülkesinin bu duruma gelmesinin sebebi olarak gördüğü Fidel Castro ve yandaşlarının ülkeyi yönetme biçimi gelmektedir. Fidel karşıtı söylevleriyle sık sık gündeme gelen Valdés kendi fikirleri çerçevesinde bize eserlerinde, Küba'nın iç yüzünü göstermeye çalışmaktadır.

Yazarın diğer ilgilendiği konulardan biri de kadın erkek ilişkileridir. Kadın ve erkek arasındaki tutkulu aşkı ve cinselliği eserlerinde açık bir dille anlatmaktadır. Eserlerindeki karakterlerin çoğunu kadınlar oluşturmaktadır. Genel olarak bu kadınların özellikleri, takıntılı ve platonik unsurlar içeren aşkları ile yalnızlık duygularıdır. Yazar bize klasik kadın tiplemesinden ziyade ne pahasına olursa olsun kendi ayakları üzerinde durabilen, cinselliğini özgürce yaşayabilen kadın figürleri sunar. Kadın karakterler aracılığıyla feminizmin farklı boyutları eserlerinde dikkati çekmektedir.

Tezimizde incelediğimiz, *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik), *La Hija de Embajadora* (Büyükelçi'nin Kızı), *Bailar con la Vida* (Hayatla Dans) adlı üç eserinde bahsettiğimiz konular işlenmektedir.

Bu üç eserinde de başkahraman kadındır. Eserlerindeki kadınların mutsuz evlilikleri ya da derin, karşılık görmeyen aşkları ön plana çıkmaktadır. *La Nada Cotidiana* (Gündelik Hiçlik) adlı eserinde Yocandra'nın Hain ile evlenmesiyle mutsuz ve sevgisiz geçen günlerinden, *La Hija de Embajadora* (Büyükelçi'nin Kızı) adlı eserinde Daniela'nın Fransız hırsız Maurice'e aşık olması ve bu aşkın hüsrana ile sonuçlanmasından, *Bailar con la Vida* (Hayatla Dans) adlı eserinde Canela'nın kocası Peter ile mutsuz bir şekilde yürüttükleri evliliklerinden bahsedilmiştir. Yazarın bu cesur kadın karakterlerinin üçü de Kübalıdır. Küba her zaman yazar için çok önemli olmuştur. Şu an Paris'te yaşamasına karşın kalbi ve aklı Küba'dadır.

Zoé Valdés, kadın-erkek ilişkilerini konu alan eserleriyle, farklı tarzı ve bakış açısıyla yazın hayatına Fransa'da devam etmektedir.

SUMMARY

Zoé Valdés, who is one of the leading writers of Latin American Literature, managed to earn the interests of Cuban literature readers with his creations and politic views. She usually mention of his country with aspiration because of living far away from his country.

The first thing that Valdés mentions in his books is the inconvenience that he feels about the political situation of his country and also the Fidel Castro's and his followers way of governing the country which caused the countries current situation. She is become a current issue which is opposite speeches for Fidel, and she is trying to show the Cuba's domestic affairs with her own ideas.

Authors another interest is male and female relationship subject. She narrates passionate love between male and female with using plain language in his creations. Generally, her creations are consist of female characters and these female characteristics are; obsessed, platonic lovers and sense of loneliness. Instead of the figure of classical women, our writer presents us a woman who is free to live every joy in the life especially the sexual ones with her own independence .Her creations draw attention to the other side of feminism with using female characters.

In this dissertation, we went into the these three books *La Nada Cotidiana* , *La Hija de Embajadora* and *Bailar Con La Vida*. Also, these books' main characters are female and these characters' lugubrious marriages or unrequited loves are at first place. The first book *La Nada Cotidiana* is mention about joyless and unloving

marriage, the second book which name is *La Hija de Embajadora* is mention about Daniela's love with French thief and in the end this love become a disaster, the last book, *Bailar Con La Vida* is talk about unhappy marriage between Peter and Canela. These three brave female characters are Cuban and Cuba is always being the special place for author. Although he is living in Paris, his mind and soul lives at Cuba.

Zoé Valdés, who is keep the pot boiling at France, with his female and male relationship creations and different genre and perspective.

KAYNAKÇA

BATAİLLE, Georges, **Cinsellikten Dinselliğe Erotizm**, Kelebek Arges, Ekim, 2006.

BOCCACCIO, Giovanni, **Decameron**, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Cogito, Yapı kredi Yayınları, **Üç Aylık düşünce Dergisi**, Sayı 4, Bahar, 1995.

DADOUN, Roger, **Erotizm**, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007.

De BEAUVOIR Simone, **Kadın Nedir**, Ekin Basımevi, İstanbul, 1962

DONOVAN, Josephine, **Feminist Teori**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005

EMİROĞLU Kudret - Suavi Aydın, **Antropoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003.

ERGÜVEN, Abdullah Rıza, **Sanat ve Erotizm**, Berfin Yayınları, Eylül, 2004.

Erol, Zehra, Funda Güdücü Sağır, **Takıntılı Aşklar**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

FRASERPENHAUER, Arthur, **Aşka ve Kadınlara Dair**, Say Yayınları, İstanbul, 2006.

FRASER, Nancy, **İhtiyaçlar Mücadelesi**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006.

FISHER, Helen **Neden Aşık Oluruz**, Yakamoz Yayıncılık, İstanbul, 2005

GALEANO, Eduardo, **Biz Hayır Diyoruz**, Metis Yayınları, İstanbul, 2006.

GERMAN, Lindsey, **Cinsiyet Sınıf ve Sosyalizm**, Babil Yayınları, İstanbul, 2000.

GOLDMAN, Emma, **Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2000

GÖKA, Erol, **Kadınlar,Erkekler, Aşıklar**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008.

HOOKS, Bell **Feminizm Herkes İçindir**, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2000.

MARSHALL Gordon, **Sosyoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999.

MITCHEL, Juliet, **En Uzun Devrim Kadınlar**, Agora kitaplığı, İstanbul, 2006.

IŞIK Emre , **Beden ve Toplum Kuramı**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1998.

SCHOPENHAUER, Arthur, **Aşka ve Kadınlara Dair**, Say Yayınları, İstanbul, 2006.

SCHOPENHAUER, Arthur, **Seçkinlik ve Sıradanlık Üzerine**, Say Yayınları, İstanbul, 2007.

TARHAN, Nevzat, **Kadın Psikolojisi**, Nesil Yayınları, Haziran, 2007.

TARHAN, Nevzat, **Duyguların Dili**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

VALDÉS, Zoé, **Milagro en Miami**, Editorial Planeta, Barcelona, España, 2001.

VALDÉS, Zoé, **El pie de mi padre**, Editorial Gallimard, Francia, 2000.

VALDÉS, Zoé, **Querido primer novio**, Editorial Actes-Sud, Francia, 2000.

VALDÉS, Zoé, **Los aretes de la luna**, Everest, León, España, 1999.

VALDÉS, Zoé, **Cuerdas para el linco**, Lumen, Barcelona, España, 1999.

VALDÉS, Zoé, **Traficantes de belleza**, Editorial Planeta, Barcelona, España, 1998.

VALDÉS, Zoé, **Café Nostalgia**, Editorial Planeta, Barcelona, España, 1997.

VALDÉS, Zoé, **Los poemas de la Habana**, Paris, Francia ,edición bilingüe, 1997.

VALDÉS, Zoé, **Te di la vida entera**, Editorial Planeta, Barcelona, España, 1996.

Gazete ve İnternet Kaynakları

www.larevista.es/num44/textos/zoe.html (10.06.2009).

www.elmundo.es/magazine/num78/textos/zoe.html (07.06.2009).

www.elpais.es/p/d/19981216/opinion/zoe.html (05.06. 2009).

www.elpais.es/p/d/19991215/opinion/zoe.html (08.06.2009).

www.elpais.es/p/d/20000428/opinion/valdes.htm (02.06.2009).